

เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒/๒๕๕๘

Technical Paper No. 2/2015

การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลาม

Implementation on International Plan of Action
for the Conservation and Management of Sharks

จงกลณี แคมช้าง

Chongkolnee Chamchang

กรมประมง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

Department of Fisheries

Ministry of Agriculture and Cooperatives

เอกสารวิชาการฉบับที่ ๒/๒๕๕๘

Technical Paper No. 2/2015

การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลาม

Implementation on International Plan of Action
for the Conservation and Management of Sharks

จกมลณี แชมช้าง

Chongkolnee Chamchang

กรมประมง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒๕๕๘

Department of Fisheries

Ministry of Agriculture and Cooperatives

2015

รหัสทะเบียนวิจัย 58-1600-58130

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
บัญชีคำย่อ	3
บทที่ 1 บทนำ	5
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	5
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.4 วิธีดำเนินการวิจัย	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 แผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดูแล	9
2.1 ที่มาของแผนปฏิบัติการสากล	9
2.2 วัตถุประสงค์ของ IPOA-Sharks	10
2.3 แนวทางป้องกันไว้ก่อน	10
2.4 หลักการพื้นฐานของ IPOA-Sharks	11
2.4.1 ต้องการอนุรักษ์ฉลามบางชนิดและปลาคู่หูอื่น ๆ	11
2.4.2 ต้องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพโดยการคงไว้ของประชากรฉลาม	11
2.4.3 ต้องการปกป้องถิ่นที่อยู่อาศัยของฉลาม	11
2.4.4 ต้องการบริหารจัดการทรัพยากรฉลามเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน	11
2.5 สาระสำคัญและการปฏิบัติของ IPOA-Sharks	12
2.6 การจัดทำแผนฉลามระดับประเทศ	13
2.7 เนื้อหาแนะนำสำหรับการจัดทำแผนฉลาม	13
2.8 การดำเนินการในระดับภูมิภาคและสถานภาพการจัดทำแผนฉลามของประเทศต่าง ๆ	14
บทที่ 3 ปลาดูแลและปลาคู่หูในน่านน้ำของไทยและน่านน้ำใกล้เคียง	17
3.1 ชนิดของปลาดูแลและปลาคู่หูในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง	17
3.2 สถานภาพการประมงฉลามในน่านน้ำไทย	18
3.3 ชนิดของเครื่องมือที่มีโอกาสในการจับปลาดูแลและปลาคู่หู	18
3.4 ปริมาณการจับปลาดูแลและปลาคู่หูในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง	18
3.5 สถานะทรัพยากรปลาดูแล	20
3.6 การใช้ประโยชน์จากปลาดูแลและปลาคู่หู	20
3.7 การนำเข้าและส่งออกปลาดูแล	21
3.8 กรอบองค์กร กฎหมาย และกรอบการบริหารจัดการปลาดูแลและปลาคู่หู	21
3.9 ประเด็นปัญหาของการดำเนินการตาม IPOA-Sharks ในประเทศไทย	23

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 แนวทางดำเนินการตามแผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับปลาฉลาม	25
4.1 ความพร้อมของไทยในการจัดทำแผนฉลาม	25
4.2 แผนฉลามของประเทศไทยและการดำเนินงานที่ผ่านมาของกรมประมงเกี่ยวกับปลาฉลาม	26
4.3 แนวทางดำเนินการตามแผนการปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับปลาฉลาม	27
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	30
5.1 สรุป	30
5.2 ข้อเสนอแนะ	30
คำขอบคุณ	32
เอกสารอ้างอิง	32
ภาคผนวก	36

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ปริมาณการจับปลาฉลามและปลากะเบนในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง	20

บทคัดย่อ

FAO ได้จัดทำแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลานิล หรือ IPOA-Sharks ขึ้นใน พ.ศ. 2541 ซึ่งได้รับการรับรองจาก COFI ใน พ.ศ. 2542 โดยมีหลักการที่ต้องการอนุรักษ์ปลานิลบางชนิด และปลาค้างคาวอื่น ๆ ต้องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ต้องการปกป้องถิ่นที่อยู่อาศัยของปลานิล และต้องการบริหารจัดการทรัพยากรปลานิลเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน IPOA-Sharks นี้ มุ่งใช้กับรัฐต่าง ๆ ที่มีการจับปลานิลทั้งโดยเรือประมงของตน และโดยเรือประมงของต่างชาติที่เข้ามาจับปลานิลในน่านน้ำของตน อย่างไรก็ตามการนำ IPOA-Sharks ไปใช้ปฏิบัตินั้นให้เป็นไปตามความสมัครใจ โดย IPOA-Sharks เสนอแนะให้รัฐต่าง ๆ จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติ หรือ NPOA-Sharks หรือที่เรียกว่าแผนปลานิลขึ้นเอง เพื่อใช้ในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรปลานิลในน่านน้ำของตน ตามที่ IPOA-Shark ได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนปลานิลไว้แล้ว

โดยเหตุที่ประเทศไทยได้ให้การรับรอง IPOA-Sharks ในฐานะที่เป็นสมาชิกของ FAO แต่ไทยยังคงมีการนำเข้าและส่งออกปลานิลอยู่ และคนไทยเองนิยมบริโภคปลานิลมาก ทั้งที่ในปัจจุบันมีหลายประเทศเริ่มรณรงค์และออกกฎหมายห้ามจำหน่ายปลานิลโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศนำเข้าสินค้าอาหารทะเลจากไทย นอกจากนี้มีหลายประเทศเชื่อว่าปลานิลได้มาจากการทำประมงแบบผิดกฎหมาย (IUU Fishing) ดังนั้น ถึงเวลาที่ประเทศไทยควรต้องตระหนักว่าเรื่องนี้จะสร้างปัญหาให้กับไทยได้ โดยอาจเป็นเหตุนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า ไทยจึงควรเตรียมตัวตั้งรับกับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยควรเร่งจัดทำแผนปลานิลให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยในแผนปลานิลนั้นควรมีเป้าหมายเพื่อ 1) สร้างความมั่นใจว่าปริมาณปลานิลที่พลอยจับได้ในการประมงนั้นคงอยู่ในระดับพอเหมาะ 2) ประเมินภัยอันตรายที่มีต่อประชากรปลานิล ศึกษาและปกป้องแหล่งอาศัย วิถีชีวิตต่าง ๆ และนำยุทธศาสตร์ในการจับใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับหลักการความยั่งยืนทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สมเหตุสมผลในระยะยาวมาใช้ 3) จำแนกและสนใจเป็นพิเศษต่อกลุ่มปลานิลที่อยู่ในภาวะล่อแหลมและมีภัย 4) ปรับปรุงและพัฒนากรอบปฏิบัติในการจัดตั้งกลไกที่ทรงประสิทธิภาพเพื่อประสานการปรึกษาหารืออย่างเกิดผลกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการวิจัย การบริหารจัดการ และการริเริ่มการศึกษา เผยแพร่ทั้งภายในรัฐและระหว่างรัฐ 5) ลดปริมาณปลานิลที่ถูกพลอยจับได้นั้นลงให้เหลือน้อยที่สุด 6) สนับสนุนการปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และโครงสร้างระบบนิเวศ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของระบบนั้น 7) ลดปริมาณสูญเสียและทิ้งเปล่าของปลานิลที่จับได้ 8) ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากซากปลานิลอย่างเต็มที่ 9) สนับสนุนการเก็บข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับปริมาณการจับ และการนำขึ้นท่าของปลานิลโดยรายชนิด และติดตามตรวจสอบปริมาณจับปลานิลโดยสม่ำเสมอ 10) สนับสนุนการจำแนกชนิดพันธุ์ และการรายงานข้อมูลด้านชีวภาพ และการค้าของปลานิลโดยรายชนิด

Abstract

FAO developed the International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks (IPOA-Sharks) in 1998 which the FAO Committee on Fisheries adopted a voluntary IPOA-SHARKS plan in 1999. The principles of IPOA-Sharks are to identify and provide special attention to vulnerable or threatened shark stocks ensuring that shark catches from directed and non-directed fisheries are sustainable, contribute to the protection of biodiversity and ecosystem structure and function, protect critical habitats, and to manage on sustainable basis. The IPOA-Sharks is voluntary and applies to States in the waters of which sharks are caught by their own or foreign vessels and to States the vessels of which catch sharks on the high seas. Each State is responsible for developing, implementing and monitoring its National Plan of Action on conservation and management of sharks or NPOA-Sharks or Shark-plan of which suggested contents are available.

Although Thailand is a member of FAO and approved IPOA-Sharks, there have been on-going export and import of shark products as well as consuming shark fin. Several countries, particularly United State of America where seafood imported from Thailand, are campaigning on shark fin ban. In addition, some countries have believed that shark catches are derived from IUU fishing. Consequently, Thailand should realize that the constraints and problems on shark would be coming up soon and would be then result as trade barriers. Therefore, Thailand should not be hesitate to develop and implement the Shark plan which Shark-plan should aim at achieving 1) Ensure that shark catches from directed and non-directed fisheries are sustainable 2) Assess threats to shark populations, determine and protect critical habitats and implement harvesting strategies consistent with the principles of biological sustainability and rational long-term economic use 3) Identify, and provide special attention to, vulnerable or threatened shark stocks 4) Improve and develop frameworks for establishing and coordinating effective consultation involving all stakeholders in research, management and educational initiatives within, and between, States 5) Minimize incidental catches of sharks that are not used 6) Contribute to the protection of biodiversity and ecosystem structure and function 7) Minimize waste and discards from shark catches 8) Facilitate improved species-specific catch and landings data and monitoring of shark catches and 9) Facilitate the identification and reporting of species-specific biological and trade data.

บัญชีคำย่อ
(Acronyms)

CCRF	จรรยาบรรณในการทำการประมงอย่างรับผิดชอบ Code of Conduct for Responsible Fisheries
CCSBT	คณะกรรมการเพื่อการอนุรักษ์ทูน่าครีบน้ำเงิน Commission for the Conservation of Southern Bluefin Tuna
CITES	อนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับชนิดพันธุ์สัตว์ป่าและพืชที่ใกล้สูญพันธุ์ Convention on International Trade in Endangered Species
COFI	คณะกรรมการด้านประมงของเอฟโอไอ Committee on Fisheries, FAO
CPPS	Permanent Commission for the South Pacific
CPUE	อัตราการจับต่อชั่วโมง Catch per Unit Effort
CSRP	Commission Sous-Régionale des Pêches (in Spanish)
EU	สหภาพยุโรป European Union
FAO	องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ Food and Agriculture Organization of the United Nations
IATTC	คณะกรรมการทูน่าเขตร้อนในระหว่างประเทศอเมริกัน Inter-American Tropical Tuna Commission
ICCAT	คณะกรรมการสากลเพื่ออนุรักษ์ทูน่าแอตแลนติก International Commission for the Conservation of Atlantic tuna
IOTC	คณะกรรมการปลาทูน่าแห่งมหาสมุทรอินเดีย Indian Ocean Tuna Commission
IPOA-IUU	แผนปฏิบัติการสากลว่าด้วยการป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม FAO International Plan of Action on Prevent, Deter and Eliminate Illegal, Unreported and Unregulated Fishing
IPOA-Sharks	แผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และบริหารจัดการปลาดาว FAO International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks
IUCN	สหภาพสากลเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ International Union for Conservation of Nature and Natural Resources

IUU	การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม Illegal, Unregulated and Unreported Fishing
MCS	ระบบติดตาม ควบคุม และเฝ้าระวัง Monitoring, Control and Surveillance
MOU	บันทึกความเข้าใจ Memorandum of Understanding
MSY	ค่าผลผลิตที่ยั่งยืนสูงสุด Maximum Sustainable Yield
NORAD	Norwegian Agency for Development Cooperation
NPOA-Sharks	แผนปฏิบัติการระดับชาติเพื่อการอนุรักษ์และบริหารจัดการปลาดาว National Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks
OSPESCA	องค์การพัฒนาการประมงเขตละตินอเมริกา Organización del Sector Pesquero y Acuícola del Istmo Centroamericano (in Spanish)
RFMOs	องค์กรบริหารจัดการประมงระดับภูมิภาค Regional Fisheries Management Organizations
RPOA-Sharks	แผนปฏิบัติการระดับภูมิภาคเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดาว Regional Plans of Action for the conservation and management of sharks
SEAFDEC	ศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Southeast Asian Fisheries Development Center
SICA	Sistema de la Integración Centroamericana (in Spanish)
UNCLOS	อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล United Nations Convention on the Law of the Sea 1982
UN Fish Stocks Agreement	ความตกลงว่าด้วยการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วย กฎหมายทะเล ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2525 เกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการ ประชากรของสัตว์น้ำ ชนิดพันธุ์ที่คร่อมเขตและอพยพย้ายถิ่นไกล Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks
WCPFC	คณะกรรมการประมงแห่งมหาสมุทรแปซิฟิกตอนกลางและแปซิฟิกตะวันตก Western and Central Pacific Fisheries Commission
WPEB	คณะทำงานด้านระบบนิเวศและสัตว์น้ำพลอยจับได้ Working Parties on Ecosystems and Bycatch

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้จัดทำแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดูแล (FAO International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks, 1999 หรือ IPOA-Sharks) ขึ้นใน พ.ศ. 2541 ซึ่งได้รับการรับรองโดย COFI ในสมัยประชุมที่ 23 ที่จัดขึ้น ณ กรุงโรม ในระหว่างวันที่ 15-19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 เนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับการขยายตัวของ การจับปลา และผลกระทบที่อาจมีต่อประชากรของฉลามบางชนิดในมหาสมุทรหลายแห่งของโลก โดยเหตุที่สัตว์น้ำจำพวกปลาดูแลและกระเบนนี้มีผลผลิตต่ำ เติบโตช้า ออกลูกช้า และออกลูกมาเพียงจำนวนน้อย แม้จะมีช่วงอายุยืนยาวกว่าปลากระดูกแข็งอื่น ๆ ก็ตาม แต่การขยายตัวของ การประมงอาจทำให้เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของฉลามได้ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมการประมงฉลาม รวมทั้งการประมงอื่นที่พลอยจับฉลามได้ขึ้นโดยเร็ว (FAO, 2002)

IPOA-Sharks จึงจัดทำขึ้นเพื่อกระตุ้นประเทศสมาชิกของ FAO และสังคมโลกให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ในการช่วยคุ้มครองรักษาพันธุ์สัตว์น้ำต่าง ๆ ตลอดจนสัตว์น้ำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (เช่น นกทะเล วาฬ โลมา) เพื่อให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งในวันที่ประเทศสมาชิกได้มีการเห็นชอบ IPOA-Sharks นั้น ประเทศสมาชิกได้สนับสนุนให้ควรเร่งดำเนินการตามแผนนี้โดยเร็ว เนื่องจากจะช่วยส่งเสริมให้ประเทศต่าง ๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามจรรยาบรรณในการทำประมงอย่างรับผิดชอบได้เร็วทันกาลยิ่งขึ้น (FAO, 2002) ซึ่งใน IPOA-Sharks ได้ขอให้ประเทศสมาชิกจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลามต่าง ๆ หากมีเรือประมงของตนที่มุ่งทำการประมงฉลามหรือจับฉลามที่แม้มิใช่เป้าหมายหลักได้โดยสม่ำเสมอ

หลายประเทศมองว่าการปกป้องฉลามนี้เป็นเรื่องเร่งด่วน เนื่องจากความต้องการบริโภคฉลามได้เพิ่มสูงขึ้นมากตามการขยายตัวของชนชั้นกลางในประเทศจีน ชูพหูฉลามเป็นเมนูสำคัญในวัฒนธรรมการกินของจีน การฆ่าฉลามซึ่งเป็นผู้ล่าในท้องทะเลเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อความสมดุลระหว่างสิ่งมีชีวิตสายพันธุ์ต่าง ๆ ในท้องทะเล เฉพาะในบราซิลได้มีการคำนวณค่าความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมที่ฉลามถูกฆ่า 2.8 หมื่นตัวเป็นจำนวนเงินโดยประมาณถึง 2.6 หมื่นล้านบาท (คมชัดลึก ฉบับวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2553)

มีการประมาณการว่าในแต่ละปีมีปลาดูแลถูกฆ่าโดยเฉพาะเพื่อต้องการครีบูมมากถึง 73 ล้านตัว ซึ่ง IUCN ได้ประเมินว่าหนึ่งในสามของประชากรฉลามในมหาสมุทรเปิดนั้นถูกคุกคามจนเกือบสูญพันธุ์ ความต้องการบริโภคปลาดูแลที่กำลังเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลทำให้ปลาดูแลถูกจัดอยู่ในกลุ่มสัตว์น้ำที่มีค่ามากที่สุดต่อท้องทะเล และเป็นสัตว์ที่อยู่ในสถานะเปราะบางมากที่สุด ในแง่นี้เวศวิทยานี้ปลาดูแลถูกพิจารณาว่าเป็น ‘keystone species’ ซึ่งหมายถึงเป็นสัตว์ที่เป็นผู้ล่าที่อยู่ในระดับบนสุดของห่วงโซ่อาหารในท้องทะเลที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศทางทะเล ดังนั้นการที่ประชากรปลาดูแลลดลงอย่างมาก คือ ถูกนำออกจากระบบนิเวศมากเกินไปนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสมดุลระหว่างผู้ล่ากับเหยื่อตลอดห่วงโซ่อาหาร (Australian Marine Conservation Society, 2015)

สหพันธ์อนุรักษ์แห่งโลกร้องให้ชาวโลกรับว่า ปลาฉลามพันธุ์ใหญ่ได้หมดไปจากทะเลเกินครึ่งจำนวนแล้ว นับแต่ต้นทศวรรษ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา เพราะความนิยมกินหูและเนื้อฉลามที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งมีการมองว่าการล่าฉลามเป็นเกมกีฬาเพื่อการพักผ่อน นอกจากนี้การทำประมงจับปลาหูฉลามและปลาทะเลในทะเลปีจะมีปลาฉลามพลอยติดอวนและเบ็ดเป็นล้านตัวไปด้วย สหพันธ์อนุรักษ์ฯ ได้ชี้ว่า การล่าฉลามในน่านน้ำสากลทำกันโดยไม่มีข้อจำกัด จึงขอเรียกร้องให้นำบัญญัติขององค์การสหประชาชาติที่เรียกร้องให้จำกัดการจับปลาฉลามและห้ามการบริโภคหูฉลามทันทีมาใช้ (ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551)

มติให้มีการควบคุมการค้าฉลามและกระเบนราหูโดย CITES CoP16 ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศไทยระหว่าง 3 - 15 มีนาคม พ.ศ. 2556 นั้นมีขึ้นในช่วงเวลาที่เหมาะสม รัฐบาลประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงที่ต้องการให้มหาสมุทรต่าง ๆ ของโลกคงความสมบูรณ์ เพื่อเป็นแหล่งให้อาหารและเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังสืบไป (WWF, 2556)

คณะกรรมการวิทยาศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการการประมงแห่งมหาสมุทรอินเดีย (IOTC) จึงขอร้องประเทศสมาชิกที่ยังไม่มีแผนฉลามให้เร่งจัดทำและปฏิบัติตามแผนฉลามที่จัดทำขึ้น และรายงานความก้าวหน้าต่อ WPEB และคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ โดยให้ตระหนักอยู่เสมอว่าแผนฉลามเป็นกรอบช่วยในการประเมินการจับปลาฉลาม ทำให้เกิดการพัฒนามาตรการการบริหารจัดการรวมถึงการดำเนินการที่เหมาะสม โดยให้สอดคล้องกับมติที่ 05/05 ของ IOTC (IOTC, 2015a; b)

การที่ปลาฉลามและปลาทะเลถูกคุกคามนั้นเกี่ยวข้องกับการทำประมง IUU อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการทำประมง IUU เสี่ยงต่อการทำให้ปลาฉลามสูญพันธุ์ แม้ว่าการเพิ่มขึ้นของการทำประมงปลาฉลามแบบ IUU ทั่วโลกนั้นจะยังไม่มีรายงาน แต่เป็นที่แน่ชัดว่าการประมงปลาฉลามนั้นขาดการควบคุมและไม่มีรายงาน (unregulated and unreported) แม้ว่าจะได้มาจากการทำประมงที่ถูกกฎหมายก็ตาม (FAO, 2014) มีหลายประเทศโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้มีการห้ามอย่างเข้มข้น เช่น ในรัฐฮาวายได้ออกกฎหมายห้ามจำหน่ายหูฉลาม ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 (มติชน ฉบับวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2553) ยิ่งกว่านั้นสหรัฐอเมริกาได้จัดทำ Presidential Task Force on Combating Illegal Unreported and Unregulated Fishing and Seafood Fraud Action Plan ขึ้นในวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ซึ่งคณะ Task Force นี้ได้แนะนำระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability system) สินค้าสัตว์น้ำทะเล โดยจะนำระบบนี้ไปใช้กับผลิตภัณฑ์อาหารทะเลที่ได้จากชนิดสัตว์น้ำสองประเภท คือ ชนิดสัตว์น้ำที่มีการปลอมแปลง และ ชนิดสัตว์น้ำที่เสี่ยงต่อการถูกจับโดยการทำประมง IUU โดยที่อเมริกาได้จัดทำ “ร่างระเบียบในการพิจารณาชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความเสี่ยง” (Draft principles to determine “at risk” species) และได้ส่งร่างระเบียบนี้ให้ประเทศไทยพิจารณาให้ความเห็น ซึ่งปลาฉลามเป็นหนึ่งในชนิดสัตว์น้ำที่ถูกระบุในร่างนี้ว่ามีความเสี่ยง

โดยเหตุที่ปลาฉลามนี้ บางชนิดขายแค่ครีบหูฉลาม บางชนิดขายทำสะเต็กหรือชิ้นปลาแลไม่มีกระดูก (filets) การบอกความแตกต่างระหว่างชนิดพันธุ์ของปลาฉลามที่มีการแปรรูปไปหลายรูปแบบโดยไม่มีคู่มือการจำแนกชนิดหรือการตรวจสอบ DNA นั้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นที่ทำให้คณะทำงานจัดรวมชนิดพันธุ์ปลาฉลามทั้งหมดเป็นกลุ่มเสี่ยง เนื่องจากปลาฉลามมีประวัติได้รับการคุกคามจากการทำประมง IUU และยังมีการนำสัตว์น้ำชนิดอื่นมาปลอมแปลงว่าเป็นหูฉลาม ดังนั้น อเมริกาจึงเห็นความจำเป็นที่จำต้องบรรจุปลาฉลามไว้ในรายชื่อสัตว์น้ำที่มีความเสี่ยงที่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการทดสอบ DNA ก่อน (NOAA, 2015)

การรณรงค์ของไทยเรื่องฉลามส่วนใหญ่เกิดจาก NGOs และภาคเอกชน ที่จะพยายามรณรงค์ให้ออกกฎหมายห้ามฆ่าฉลามอย่างเด็ดขาด เหมือนที่สหรัฐอเมริกาและบราซิลได้ทำเรื่องนี้สำเร็จไปแล้ว (มติชน ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2546; ผู้จัดการออนไลน์, 2556)

แม้ว่าโดยทางพฤตินัยแล้วประเทศไทยรับรู้และเข้าร่วมให้ความเห็นชอบกับ IPOA-Sharks นี้ในที่ประชุม COFI สมัยที่ 23 แต่ในทางปฏิบัติไทยยังคงเป็นประเทศที่นำเข้าหูลามและเนื้อฉลามแช่แข็ง ตลอดจนเป็นผู้นำเข้าในการบริโภคฉลามตามจีน ฮองกง และสิงคโปร์ โดยไม่มีการสั่งห้ามขาย ห้ามส่งเข้าใด ๆ เรื่องฉลามนี้จะก่อปัญหาให้กับไทยในภายหน้าได้ เพราะยังคงมีการจับมาขายและบริโภคกันอย่างเปิดเผยโดยไม่สนใจมติชาวโลก ดังนั้นไทยควรต้องเตรียมตัวตั้งรับกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นนี้โดยเร็ว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาความเป็นมาของการจัดทำแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดุลาม
2. วิเคราะห์ปัญหาของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการสากลฯ
3. เสนอแนวทางในการปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการสากลฯ และการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดุลาม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษานี้จำกัดขอบเขตเฉพาะด้านการบริหารจัดการฉลามที่เกี่ยวข้องกับการประมงทะเลในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง โดยศึกษาอ้างอิงตามแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดุลาม และจรรยาบรรณในการทำการประมงอย่างรับผิดชอบ ที่ประเทศไทยได้ให้การรับรองแล้ว

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากข้อมูลและเอกสารต่าง ๆ (Documentary research) โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานการประชุมระหว่างประเทศ ความตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รายงานการประชุม/สัมมนาเชิงปฏิบัติการ กฎหมายระหว่างประเทศและภายในประเทศที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยอาศัยกรอบและแนวคิดทางกระบวนการพัฒนาด้านกฎระเบียบระหว่างประเทศ แนวโน้มทรัพยากรประมงและนโยบายของไทย

ขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วยการรวบรวมเอกสารประกอบการประชุม รายงานการประชุม มติ และข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากการประชุม จาก Website ต่าง ๆ และจากการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาจัดระเบียบข้อมูลอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เข้าใจถึงลำดับเหตุการณ์ และภาพรวมของเรื่องที่ศึกษา นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ให้ข้อเสนอแนะและสรุปผล

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความเป็นมาของการจัดทำแผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการการประมงปลานิล
2. ทำให้ทราบแนวทางในการปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการสากลฯ และการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการการประมงปลานิล
3. ทำให้มีการตระหนักและเตรียมพร้อมรองรับถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นเนื่องจากผลของการทำประมงที่มีผลลบลอยจับได้

บทที่ 2

แผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดูแล

2.1 ที่มาของแผนปฏิบัติการสากล

การประมงปลาดูแลในเขตชายฝั่งของมหาสมุทรหลายแห่งนั้นได้ทำมานานนับร้อยปี โดยชาวประมงพื้นบ้านและในปัจจุบันก็ยังทำกันอยู่ แต่ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาพร้อมกับมีการขยายตลาดที่กว้างไกลขึ้น มีผลทำให้มีการขยายการลงแรงประมงและเพิ่มปริมาณจับปลาดูแล อีกทั้งมีการขยายแหล่งทำการประมงออกไปอีกมากมาย โดยเหตุนี้ทำให้ทั่วโลกกังวลว่าจะมีผลกระทบต่อประชากรของฉลามบางชนิดในมหาสมุทรหลายแห่งของโลก เนื่องจากฉลามหลายชนิดมีแนวโน้มที่จะสูญพันธุ์ได้ง่ายเพราะการทำประมง โดยที่ลักษณะทางชีววิทยานั้นฉลามต้องใช้เวลานานกว่าจะถึงวัยผสมพันธุ์ ครั้นเมื่อผสมพันธุ์แล้วยังใช้เวลาตั้งท้องอีกนาน ประกอบกับมีระบบการสืบพันธุ์ออกลูกออกหลานจำนวนน้อยเพียงครั้งละ 2 - 3 ตัว จึงเป็นข้อจำกัดในการฟื้นกลับคืนทดแทนปริมาณที่ถูกจับไป (อนุวัฒน์และอมรา, 2545) ฉลามมีการแพร่กระจายแคบ หรือแพร่กระจายอยู่ในภูมิภาคที่มีภัยคุกคามจากมนุษย์สูง และอันเนื่องมาจากขาดข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณการจับ การลงแรง การนำขึ้นท่าและการค้า รวมทั้งสารนิเทศที่มีอยู่จำกัดเกี่ยวกับลักษณะจำเพาะทางชีววิทยาของฉลามหลายชนิดและการจำแนกชนิดพันธุ์ ดังนั้นจึงเห็นความจำเป็นจะต้องควบคุมการประมงปลาดูแล รวมทั้งการประมงอื่นที่พลอยจับฉลามได้ (bycatch) (FAO, 2002) โดยเหตุนี้ทำให้มติข้อที่ 9.17 ของการประชุมไซเตส (CITES CoP 10) ซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศซิมบับเว ระหว่างวันที่ 9-20 มิถุนายน พ.ศ. 2540 ได้ขอให้องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) รวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับปลาดูแลเพื่อนำมาพัฒนาและจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับฉลาม และญัตติที่ 10.126 ของไซเตสได้ยืนยันการดำเนินการของ FAO ในเรื่องนี้ (Anonymous, 1997)

ข้อเสนอนี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นในการประชุมของคณะกรรมการด้านการประมง (Committee on Fisheries หรือ COFI) สมัยที่ 22 ที่จัดขึ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งมีความเห็นให้ FAO เชิญผู้เชี่ยวชาญมาร่วมกันพัฒนาคู่มือเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลามขึ้น โดยรัฐบาลของประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนงบประมาณพิเศษแก่ FAO เพื่อจัดประชุมคณะผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว แผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลามนี้จึงได้พัฒนาเพิ่มเติมโดยคณะทำงานด้านวิชาการว่าด้วยการอนุรักษ์และบริหารจัดการฉลาม โดยได้มีการประชุม 3 ครั้ง ครั้งแรกที่กรุงโตเกียวระหว่างวันที่ 23 - 27 เมษายน พ.ศ. 2541 ครั้งที่สองเป็นการประชุมเตรียมการที่กรุงโรมเมื่อวันที่ 22 - 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2541 และครั้งที่สามการประชุมหารือเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิสัยทัศน์ในการประมงปลาดูแลและการจับนทะเลพลอยได้ในการประมงเบ็ดราว ซึ่งจัดที่กรุงโรมระหว่างวันที่ 26 - 30 ตุลาคม พ.ศ. 2541 แผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาดูแล (FAO International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks หรือ IPOA-Sharks) นี้อยู่ 31 ข้อ และ 2 ภาคผนวก ซึ่งได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกในการประชุมเมื่อวันที่ 26 - 30 ตุลาคม พ.ศ. 2541 หลังจากนั้นแผนดังกล่าวก็ได้รับการรับรองโดย COFI ในสมัยประชุมที่ 23 ที่จัดขึ้น ณ กรุงโรม ในระหว่างวันที่ 15 - 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542

ขอบเขตของ IPOA-Sharks นี้จัดทำขึ้นภายใต้กรอบของจรรยาบรรณในการทำประมงอย่างรับผิดชอบ (Code of Conduct for Responsible Fisheries หรือ CCRF) ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 2 (ง) ดังนั้นเงื่อนไขตาม มาตรา 3 ของ CCRF จึงนำมาใช้ในการตีความและประยุกต์ใช้กับแผนปฏิบัติการสากลฯ นี้เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ ที่มีต่อตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ โดยเหตุนี้จึงสนับสนุนให้รัฐที่เกี่ยวข้องทั้งปวงนำแผนปฏิบัติการสากลฯ นี้ ไปใช้ปฏิบัติด้วยความสมัครใจเช่นเดียวกับ CCRF ที่มีขึ้นเพื่อใช้ด้วยความสมัครใจเช่นกัน (สำนักงาน FAO ประจำ ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก, 2542)

ใน IPOA-Sharks ได้เสนอแนะให้รัฐต่างๆ จัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลาม (National Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks หรือ NPOA-Sharks) ที่เรียกว่า “แผนฉลาม” ขึ้นเพื่อใช้ในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลามใน น่านน้ำของตน และเสนอแนะให้รัฐต่างๆ ต้องดำเนินการตรวจสอบประเมินสถานะทรัพยากรปลาดังกล่าวและ รายงานผลการประเมินไว้ในแผนฉลามของรัฐด้วย

2.2 วัตถุประสงค์ของ IPOA-Sharks

IPOA-Sharks ได้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจว่ามีการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลามตลอดจนการใช้ประโยชน์จากฉลามได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งควรคำนึงถึงหลักการนำ 3 ประการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ อันได้แก่

1. **การเข้าร่วม** รัฐที่มีส่วนก่อให้เกิดการตายโดยการประมงของฉลามชนิดใดหรือประชากรฉลามใด ควรจะเข้าร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรฉลามนี้
2. **การทำให้ประชากรคงอยู่อย่างยั่งยืน** โดยมุ่งเน้นที่การควบคุมการตายโดยการประมงทั้งหมดของ ฉลามแต่ละกลุ่ม เพื่อให้คงอยู่ในระดับที่ยั่งยืน ทั้งนี้ควรนำแนวทางป้องกันไว้ก่อนมาประยุกต์ใช้ในกรณีที่ยังมี ข้อมูลไม่เพียงพอ
3. **การคำนึงด้านอาหารและสถานะเศรษฐกิจ/สังคม** แม้ว่ายุทธศาสตร์นั้นต้องการอนุรักษ์ทรัพยากร แต่ควรตระหนักด้วยว่าในกลุ่มประเทศหรือบางภูมิภาคที่ยังคงมีรายได้ต่ำและขาดแคลนอาหารนั้น การจับฉลาม เป็นประเพณีดั้งเดิมและเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญ รวมทั้งเป็นการสร้างการจ้างแรงงานและรายได้ จึงควรมี การบริหารจัดการการจับฉลามเพื่อให้สามารถจับได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้เป็นแหล่งอาหาร มีการจ้างแรงงาน และทำรายได้ให้แก่ประชาคมพื้นเมืองได้ตลอดไป

2.3 แนวทางป้องกันไว้ก่อน

หลักการป้องกันไว้ก่อน (Precautionary approach) คือ ต้องการให้ผู้จัดการประมงใช้ความระมัดระวัง เมื่อไม่ทราบสถานะทรัพยากรอย่างแน่นอน เช่น มีข้อมูลด้านการประมงไม่เพียงพอหรือไม่น่าเชื่อถือ เมื่อเจอภาวะ เช่นนี้ ผู้มีหน้าที่จัดการจะต้องควบคุมให้มีการประมงอยู่ในระดับต่ำสุด

หลักการป้องกันไว้ก่อนรวมอยู่ในข้อตกลงสากลสองฉบับ คือ มาตรา 6 (Article 6) ของความตกลงว่าด้วยการปฏิบัติตามบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2525 เกี่ยวกับการอนุรักษ์และจัดการประชากรของสัตว์น้ำ ชนิดพันธุ์ที่ครอบคลุมเขตและอพยพย้ายถิ่นไกล พ.ศ. 2538 (UN Fish Stocks Agreement) และ มาตรา 7.5 ของ CCRF (United Nations, 1995; สำนักงาน FAO ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก, 2542)

2.4 หลักการพื้นฐานของ IPOA-Sharks

หลักการพื้นฐาน 4 ประการของ IPOA-Sharks (FAO, 2002) คือ

1. ต้องการอนุรักษ์ฉลามบางชนิดและปลาระดุก่อนอื่น ๆ
2. ต้องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพโดยการคงไว้ของประชากรฉลาม
3. ต้องการปกป้องถิ่นที่อยู่อาศัยของฉลาม
4. ต้องการบริหารจัดการทรัพยากรฉลามเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

2.4.1 ต้องการอนุรักษ์ฉลามบางชนิดและปลาระดุก่อนอื่น ๆ

ฉลามบางชนิดต้องมีการปกป้องเป็นพิเศษ เนื่องจากผลผลิตภาพของปลาเหล่านี้อยู่ในระดับต่ำ มีขนาดประชากรเล็กโดยธรรมชาติ (หายาก) มีการแพร่กระจายแคบ หรือแพร่กระจายอยู่ในภูมิภาคที่มีภัยคุกคามจากมนุษย์สูง ซึ่งอาจทำให้ประชากรปลาเหล่านี้ถูกคุกคามหรือเสื่อมโทรมลงได้อย่างรุนแรง สัตว์น้ำเหล่านี้จึงต้องมีการปกป้องเป็นพิเศษโดยผ่านทางมาตรการในการบริหารจัดการรูปแบบต่างๆ เช่น ห้ามจับสัตว์น้ำชนิดนี้ ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางประเภท ห้ามทำการประมงในบางพื้นที่ หรือการกำหนดให้ใช้เฉพาะเครื่องมือทำการประมงเพียงบางประเภทเท่านั้น

2.4.2 ต้องการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพโดยการคงไว้ของประชากรฉลาม

ความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ความแตกต่างกันของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทุกรูปแบบซึ่งเกิดจากความหลากหลายทางพันธุกรรม ความหลากหลายในชนิดพันธุ์ ความหลากหลายทางระบบนิเวศ และความสัมพันธ์ต่อกันของเชื้อพันธุ์ (genes) ชนิดพันธุ์ และระบบนิเวศ จำนวนของชนิดพันธุ์และการผันแปรในพันธุกรรมของฉลามและปลาระดุก่อนอื่นอยู่ในระดับต่ำโดยธรรมชาติเมื่อเปรียบเทียบกับสัตว์น้ำกลุ่มอื่น

การสูญเสียฉลามบางชนิด การลดจำนวนประชากรของแต่ละชนิด หรือการลดความแปรปรวนของพันธุกรรมภายในชนิดพันธุ์หรือในประชากร จะก่อให้เกิดการสูญเสียกระบวนการในระบบนิเวศที่มีผลลดความหลากหลายทางชีวภาพและประโยชน์ที่พึงได้ของมนุษยชาติ

2.4.3 ต้องการปกป้องถิ่นที่อยู่อาศัยของฉลาม

กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น การทำการประมง การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การขุดลอกแหล่งน้ำ การทำเหมืองแร่ การปรับปรุงพื้นที่ต้นน้ำ การทิ้งของเสียลงสู่แหล่งน้ำ การเพิ่มพูนสารอาหารในน้ำ มลภาวะ หรือการนำสัตว์น้ำต่างถิ่นมาปล่อย เหล่านี้ล้วนแต่มีผลทำให้แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำเสื่อมโทรมเป็นอย่างยิ่ง หรืออาจมีผลทำลายแหล่งที่อยู่อันวิกฤตของสัตว์น้ำวัยอ่อน แหล่งเลี้ยงตัวอ่อน แหล่งผสมพันธุ์ หรือเส้นทางเดินอพยพย้ายถิ่นของสัตว์น้ำ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีโครงการปกป้องและฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เพื่อไม่ให้ความชุกชุมของสัตว์น้ำลดลง เนื่องจากสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัย

2.4.4 ต้องการบริหารจัดการทรัพยากรฉลามเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

การใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำอย่างยั่งยืนนั้น ต้องเข้าใจเกี่ยวกับระบบชีวกายภาพและนิเวศวิทยา และต้องมีการคงรักษาหรือฟื้นฟูกลุ่มสัตว์น้ำให้อยู่เหนือระดับที่สามารถก่อผลผลิตถาวรสูงสุดได้ การบริหารจัดการทรัพยากรฉลามเพื่อคงใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้น จะเกี่ยวข้องกับการควบคุมอัตราการตายจากการประมง โดยการควบคุมกำลังลงแรงทำการประมงและ/หรือปริมาณการจับ และโดยการกำหนดขนาดสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับ การกำหนดขนาดตาอวนหรือขนาดเบ็ด การกำหนดฤดูห้ามทำการประมง และการกำหนดเขตห้ามทำการประมงในบางพื้นที่

2.5 สารสำคัญและการปฏิบัติของ IPOA-Sharks

1. ฉลามใน IPOA-Sharks รวมถึงฉลามทุกชนิด ปลากระเบน และปลาโคมีรา (Class Chondrichthyes)
2. IPOA-Sharks นี้ครอบคลุมปริมาณจับฉลามทั้งที่เป็นเป้าหมายและมีใช่เป้าหมายในการประมง ผลจับฉลาม รวมถึง ปริมาณการจับทั้งโดยการตั้งใจจับโดยตรง (ฉลามเป็นสัตว์น้ำเป้าหมาย) การจับโดยทางอ้อม (ฉลามไม่ใช่สัตว์น้ำเป้าหมาย) และการจับโดยบังเอิญ (จะคัดทิ้งไป) ไม่ว่าการจับนั้นจะเป็นการจับเพื่อการค้า นันทนาการ หรืออื่นใดที่เป็นการจับฉลามขึ้นมาจากทะเล
3. IPOA-Sharks นี้มุ่งใช้กับรัฐต่าง ๆ ที่จับฉลามโดยเรือประมงของตน และเรือประมงของต่างชาติ ที่เข้ามาจับฉลามในน่านน้ำของรัฐตน และใช้กับรัฐซึ่งมีเรือประมงทำการจับฉลามในเขตทะเลหลวง
4. IPOA-Sharks นี้ให้รัฐนำไปใช้ปฏิบัติด้วยความสมัครใจ
5. รัฐต่าง ๆ นี้ควรจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลามต่าง ๆ (ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกโดยย่อว่า **แผนฉลาม**) หากมีเรือประมงของตนที่มุ่งทำการประมงฉลามหรือจับฉลามที่แม้มีใช่เป้าหมายหลักได้โดยสม่ำเสมอ
6. รัฐแต่ละรัฐควรรับผิดชอบในการพัฒนา ปฏิบัติ และตรวจสอบทบทวนแผนฉลามของตน
7. รัฐต่าง ๆ ควรดำเนินการตรวจสอบสถานะของทรัพยากรฉลามที่ถูกจับใช้ในการประมงของตน อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ทราบว่ายังมีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาแผนฉลามต่อไปอีกหรือไม่ โดยการประเมินสถานะนี้ควรถือตามมาตรา 6.13 ของ CCRF และควรรายงานผลการประเมินสถานะนี้เป็นส่วนหนึ่งในแผนฉลามของรัฐ
8. รัฐและองค์การจัดการประมงในภูมิภาคที่ได้ดำเนินงานตามแผนฉลามนี้ควรจะได้ประเมินผลการปฏิบัติ อย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยทุกระยะ 4 ปี เพื่อให้สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ความคุ้มค่าในการลงทุนอันจะช่วย ทำให้แผนดังกล่าวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
9. รัฐที่มีความเห็นว่าแผนฉลามนี้ยังไม่จำเป็น ควรจะมีการพิจารณาทบทวนมตินี้อย่างสม่ำเสมอ โดยคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการประมงของตน แต่อย่างน้อยที่สุดก็ควรเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับชนิด ปริมาณการจับ ปริมาณนำขึ้นท่า และปริมาณที่ใช้ในการค้าของฉลามเอาไว้ เพื่อนำไปประเมิน สถานภาพของกลุ่มฉลามที่ถูกจับในการประมง และตัดสินใจว่าจำเป็นที่จะต้องมีแผนบริหารจัดการฉลามหรือยัง
10. รัฐต่าง ๆ ควรมุ่งให้ความร่วมมือกับองค์การประมงในอนุภูมิภาค หรือภูมิภาค หรือองค์กรอื่น ๆ และความร่วมมือแบบอื่น ๆ ภายใต้กรอบความสามารถของตน และสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความมั่นใจในความยั่งยืนของทรัพยากรฉลามต่าง ๆ รวมทั้งพัฒนาแผนฉลามในระดับอนุภูมิภาคหรือ ภูมิภาคตามความเหมาะสม
11. ในที่ซึ่งมีฉลามประเภทที่ข้ามพรมแดน คร่อมเขต อพยพย้ายถิ่นไกล หรือที่อาศัยอยู่ในทะเลหลวง และถูกจับโดยเรือประมงสองชาติหรือมากกว่า รัฐที่เกี่ยวข้องควรมุ่งพยายามให้มีการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรเหล่านี้อย่างเกิดผล
12. รัฐต่าง ๆ ควรมุ่งร่วมมือกันโดยผ่านทาง FAO และความร่วมมือระหว่างประเทศอื่น ๆ ในการวิจัย การฝึกอบรม และการจัดทำสารนิเทศ และเอกสารศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ เกี่ยวกับฉลาม
13. รัฐต่าง ๆ ควรรายงานความคืบหน้าในการประเมินสถานะ การพัฒนา และการดำเนินการตาม แผนฉลามในรายงานทุก 2 ปี ที่มีการนำเสนอต่อ FAO เกี่ยวกับการปฏิบัติตาม CCRF

14. IPOA-Sharks นี้เป็นเพียงคำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการที่แต่ละประเทศหรือประเทศที่เข้าร่วมในข้อตกลงในระดับอนุภูมิภาคทั้งแบบทวีภาคีและพหุภาคีในด้านการบริหารจัดการฉลามที่อพยพข้ามเขต รวมทั้งองค์การจัดการประมงในระดับภูมิภาค (RFMO) นำไปใช้ประเด็นปัญหาทั้งในระดับชาติ อนุภูมิภาค และภูมิภาค เพื่อจัดทำแผนฉลามทั้งในระดับชาติและภูมิภาคเพื่อแก้ปัญหาต่อไป

2.6 การจัดทำแผนฉลามระดับประเทศ

IPOA-Sharks ได้กำหนดแนวทางของการจัดทำแผนฉลามในระดับประเทศ โดยควรมีเป้าหมายเพื่อ

1. สร้างความมั่นใจว่าปริมาณฉลามที่จับได้ในการประมงทั้งที่เป็นและไม่เป็นเป้าหมายนั้นคงอยู่ในระดับยั่งยืน
2. ประเมินอันตรายที่มีต่อประชากรฉลาม ศึกษาและปกป้องแหล่งอาศัยวิกฤตต่าง ๆ และนำยุทธศาสตร์ในการจับใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับหลักการความยั่งยืนทางชีวภาพ และการใช้ทางเศรษฐกิจที่สมเหตุสมผลในระยะยาวมาใช้
3. จำแนกและสนใจเป็นพิเศษต่อกลุ่มฉลามที่อยู่ในภาวะล่อแหลมและมีภัย
4. ปรับปรุงและพัฒนากรอบปฏิบัติในการจัดตั้งกลไกที่ทรงประสิทธิภาพ เพื่อประสานการปรึกษาหารืออย่างเกิดผลกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการวิจัย การบริหารจัดการ และการริเริ่มการศึกษาเผยแพร่ทั้งภายในรัฐและระหว่างรัฐ
5. ลดปริมาณฉลามที่ถูกพลอยจับได้นั้นลงให้เหลือน้อยที่สุด
6. สนับสนุนการปกป้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และโครงสร้างระบบนิเวศ รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของระบบนั้น
7. ลดปริมาณสูญเสียและทิ้งเปล่าของฉลามที่จับได้ตามมาตรา 7 ของ CCRF ว่าด้วยการจัดการประมง ข้อ 7.2.2 (ข)
8. ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากซากฉลามอย่างเต็มที่
9. สนับสนุนการเก็บข้อมูลจำเพาะเกี่ยวกับปริมาณการจับ และการนำชิ้นทำของฉลามโดยรายชนิด และติดตามตรวจสอบปริมาณจับฉลามโดยสม่ำเสมอ
10. สนับสนุนการจำแนกชนิดพันธุ์ และการรายงานข้อมูลด้านชีวภาพและการค้าของฉลามโดยรายชนิด

2.7 เนื้อหาแนะนำสำหรับการจัดทำแผนฉลาม

แผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลามได้กำหนดทิศทางให้แต่ละประเทศจัดทำแผนฉลามขึ้นมาเพื่อการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลาม โดย FAO จะมีบทบาทสนับสนุนรัฐต่าง ๆ ในการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลาม รวมทั้งการจัดทำแผนฉลามในระดับประเทศตามขอบเขตที่ได้รับมอบหมายจากสมัชชา FAO โดย FAO จะจัดทำรายงานเกี่ยวกับความคืบหน้าในการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลามนี้เสนอต่อ COFI ทุกกระยะ 2 ปี

เพื่อช่วยให้รัฐต่าง ๆ จัดทำแผนฉลามในระดับชาติได้บรรลุเป้าหมาย ในภาคผนวกของ IPOA-Sharks ได้แนะนำเนื้อหาสำหรับการจัดทำแผนฉลามขึ้น โดยการบริหารจัดการประมงฉลามนั้นในเบื้องต้นจำต้องคำนึงถึง

ภาวะความรู้เกี่ยวกับฉลามและวิธีการปฏิบัติต่อฉลามที่จับได้ที่อาจก่อปัญหาในการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลาม ดังต่อไปนี้

- ปัญหาด้านอนุกรมวิธานเกี่ยวกับชนิดพันธุ์ของฉลามที่พบในการประมง
- ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณจับ การลงแรงประมง และปริมาณฉลามที่นำขึ้นท่าที่ยังมีอยู่ไม่เพียงพอ
- ความยุ่งยากในการจำแนกชนิดพันธุ์ฉลามที่นำขึ้นท่าแล้ว
- ข้อมูลด้านชีววิทยาและสิ่งแวดล้อมที่ยังขาดแคลน
- การขาดแคลนงบประมาณในการวิจัยและการบริหารจัดการฉลาม
- ขาดการประสานงานในการเก็บรวบรวมสารสนเทศเกี่ยวกับประชากรฉลามที่ข้ามพรมแดนอยู่คร่อมเขต

อพยพย้ายถิ่นไกล หรืออยู่ในเขตทะเลหลวง

- ความยุ่งยากในการบรรลุเป้าหมายในการจัดการฉลามที่จับได้ในการประมงหลากหลายพันธุ์

ในการจัดทำแผนฉลามจึงควรศึกษาทำความเข้าใจกับคู่มือทางวิชาการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลามที่จัดทำขึ้นโดย FAO ซึ่งได้ให้คำแนะนำทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาและการปฏิบัติงานตามแผนฉลามไว้ โดยคำแนะนำนั้นประกอบด้วย 1) การติดตามตรวจสอบ 2) การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ 3) การวิจัย 4) การเสริมสร้างวิสัยสมารถ 5) การปฏิบัติตามมาตรการจัดการ

โดยเหตุนี้ แผนฉลามจึงควรรวมเนื้อหาเกี่ยวกับ

ก. การบรรยายถึงภาวะที่เป็นอยู่ของ

- : ทรัพยากรฉลามและกลุ่มประชากร
- : การประมงที่เกี่ยวข้อง
- : กรอบการบริหารจัดการและการบังคับใช้มาตรการ

ข. วัตถุประสงค์ของแผนฉลาม

ค. ยุทธศาสตร์เพื่อบรรลุถึงวัตถุประสงค์

- : ทำให้แน่ใจว่ามีการควบคุมเรือประมงที่ทำการประมงฉลามได้
- : ลดปริมาณลงแรงประมงในการจับฉลามบางชนิดที่มีปริมาณจับไม่ยั่งยืน
- : ปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากฉลามที่จับได้
- : ปรับปรุงการรวบรวมข้อมูลและการติดตามตรวจสอบการประมงฉลาม
- : ฝึกอบรมผู้เกี่ยวข้องทั้งปวงเกี่ยวกับการจำแนกชนิดพันธุ์ฉลาม
- : ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับฉลามชนิดพันธุ์ที่ยังรู้จักกันน้อย
- : รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการค้าพันธุ์ปลาฉลาม

2.8 การดำเนินการในระดับภูมิภาคและสถานภาพการจัดทำแผนฉลามของประเทศต่าง ๆ

องค์การบริหารจัดการระดับภูมิภาค (RFMOs) ตระหนักดีถึงความเป็นมาของ IPOA-Sharks จึงได้มีมติต่างๆ ออกมาเพื่อกระตุ้นเตือนประเทศสมาชิกให้รู้ว่าประชากรปลาฉลามกำลังถูกคุกคามจนเกือบสูญพันธุ์

RFMOs ที่ทำหน้าที่บริหารจัดการการทำประมงที่มีเป้าหมายจับปลาประเภทที่มีการเคลื่อนย้ายข้ามถิ่นมีอยู่ 5 องค์การ ได้แก่ International Commission for the Conservation of Atlantic tuna (ICCAT), Indian Ocean Tuna Commission (IOTC), Western and Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC), Inter-American Tropical Tuna Commission (IATTC), และ Commission for the Conservation of Southern Bluefin Tuna (CCSBT) ทั้ง 5 องค์การนี้ควบคุมการทำประมงปลาทูน่าในพื้นที่ขอบเขตอำนาจที่แต่ละองค์การดูแลอยู่ โดยรับผิดชอบปลาชนิดอื่น ๆ ที่พลอยถูกจับมากับปลาทูน่าด้วย โดยมาตรการบริหารจัดการที่ออกมาจะใช้ข้อมูลการประเมิน stock ประจำปี และคำแนะนำจากคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ของแต่ละองค์การ ซึ่งมาตรการเหล่านี้ถูกกำหนดออกมาเป็นข้อแนะนำหรือมติ ซึ่งประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามและรายงานให้องค์การทราบ

ปัจจุบันมาตรการการบริหารจัดการที่เจาะจงเฉพาะชนิดพันธุ์ได้ถูกจัดทำขึ้นมาหลายมาตรการภายใต้ RFMOs ซึ่งเกี่ยวกับการจับปลาฉลามชนิดที่อาศัยบริเวณผิวน้ำได้โดยบังเอิญ มาตรการเหล่านี้ซึ่งต่อไปนี้ หมายความว่ามาตรการการห้ามต่าง ๆ (banning measures) นั้น โดยทั่วไปได้กำหนดเงื่อนไขให้ประเทศสมาชิก ห้ามการเก็บรักษา การขนถ่าย การนำขึ้นท่า หรือการเก็บส่วนหนึ่งส่วนใด ๆ หรือเก็บปลาทั้งตัวของชนิดพันธุ์ปลาที่ห้ามนั้น บางมาตรการกำหนดให้ปล่อยปลาฉลามที่จับได้ทันทีโดยไม่ต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อปลาฉลามนั้น และ/หรือบางรัฐก็มีการห้ามค้า ห้ามขาย หรือการเสนอขาย

IOTC ได้แสดงสถานภาพล่าสุด (ณ วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2557) ของประเทศสมาชิกและประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกแต่ให้ความร่วมมือในการจัดทำแผนฉลามและการดำเนินการ มีประเทศสมาชิก 11 ประเทศได้เริ่มจัดทำแผนฉลามแล้ว ได้แก่ ออสเตรเลีย ไต้หวัน สหภาพยุโรป ฝรั่งเศส เกาหลีใต้ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ เซเชลส์ ไทย อังกฤษ และวานูอาตู โดยไทยได้เสนอร่างเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 และ 22 ประเทศยังอยู่ระหว่างดำเนินการและ/หรือยังไม่ได้จัดทำ ได้แก่ เบลีซ จีน คอโมโรส เจริญทวีป กินี อินเดียน อินโดนีเซีย อิหร่าน เคนยา มาดากัสการ์ มัลดีฟส์ มอริเชียส โมแซมบิก โอมาน ปากีสถาน เซียร์ราลีโอน โซมาเลีย ศรีลังกา ชูดาน แทนซาเนีย และ เยเมน ส่วนประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกแต่ให้ความร่วมมือ มีเพียงเซเนกัลประเทศเดียวที่จัดทำแผนฉลาม ส่วนอีก 2 ประเทศ คือ จิบูตี และ แอฟริกาใต้ ยังไม่จัดทำแผนฉลาม (IOTC, 2015a)

ในระดับภูมิภาคได้มีการจัดทำแผนเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาฉลาม (Regional Plans of Action for the conservation and management of sharks หรือ RPOA-Sharks) แล้ว (FAO, 2015) ได้แก่

1. European Union Plan of Action (EUROPA Sharks) ได้รับความเห็นชอบโดยคณะกรรมการการยุโรป (European Commission หรือ EC) เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552
2. UNEP/IUCN Action Plan for the Conservation of Chondrichthyes in the Mediterranean Sea (2546)
3. CPPS Regional Plan of Action for the Conservation of Sharks, Rays and Chimeras in the South East Pacific (2553)
4. Shark finning ban by the Central American Integration System (SICA, 2012)

5. Central American Fisheries and Aquaculture Organization (OSPESCA) Regional Plan of Action on shark conservation (2554)

6. Pacific Island RPOA (2552, เกิดขึ้นจากความร่วมมือของ 4 องค์กร ได้แก่ Pacific Island Forum Fisheries Agency, Secretariat of the Pacific Regional Environment Programme, Secretariat of the Pacific Community และ WCPFC)

7. CSRP and International Foundation for the Banc d'Arguin subregional Plan of Action on the Conservation and Sustainable Management of Shark Populations in West Africa

ในภูมิภาคเอเชียยังไม่มีการจัดทำ RPOA-Sharks มีแต่เพียงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภูมิภาค วิธีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับฉลามเพื่อนำไปประเมินสถานภาพของประชากรฉลาม ซึ่งจัดโดยศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAFDEC)

บทที่ 3

ปลาฉลามและปลากระเบนในน่านน้ำของไทยและน่านน้ำใกล้เคียง

3.1 ชนิดของปลาฉลามและปลากระเบนในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง

ปลาฉลามเป็นสัตว์น้ำในกลุ่มปลากระดูกอ่อน (Cartilaginous fish: Class Chondrichthyes, Subclass Elasmobranchii) เช่นเดียวกับปลากระเบน โรนัน โรนิน และฉนาก ซึ่งปลากลุ่มนี้มีความหลากหลายสูง อาศัยอยู่ได้ในทุกสภาพแวดล้อมจากน้ำจืดไปจนถึงก้นพื้นมหาสมุทรที่น้ำลึกไม่เกิน 2,000 เมตร และพบอาศัยอยู่ในมหาสมุทรทั่วไปจากขั้วโลกไปจนถึงทะเลเขตร้อนแถบศูนย์สูตร ปลากระดูกอ่อนกลุ่มนี้ใช้บริโภคได้ จึงเป็นที่นิยมใช้เป็นอาหารในหลายประเทศ

ในระยะแรกปลาฉลามเป็นสัตว์น้ำที่คนไทยไม่นิยมบริโภคเนื่องจากมีกลิ่นคาวจัด ชาวประมงจึงคัดทิ้งไป แต่ในช่วงระยะหลังที่ปริมาณปลาในอ่าวไทยลดน้อยลง ปลาฉลามและปลากระเบนจึงเป็นสัตว์น้ำอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ประโยชน์ทั้งเพื่อการบริโภคและใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปมากขึ้น ในประเทศไทยไม่มีการทำประมงปลาฉลามเป็นเป้าหมายหลัก แต่ฉลามเป็นเพียงสัตว์น้ำที่พลอยได้หรือจับได้โดยบังเอิญจากเครื่องมือประมงต่าง ๆ จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรนี้น้อยราย และมีข้อมูลที่ค่อนข้างกระจัดกระจาย โดยการศึกษาเริ่มแรกเกี่ยวกับปลาฉลามใน พ.ศ. 2488 เป็นเพียงการรายงานชนิดปลาฉลามและปลากระเบนที่สำรวจพบในน่านน้ำไทยรวมอยู่กับปลากระดูกแข็งชนิดอื่น ๆ (อนุวัฒน์และอมรา, 2545) และต่อมาใน พ.ศ. 2520 จึงเริ่มมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลชนิดพันธุ์ปลาฉลามและกระเบนที่พบในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียงอย่างจริงจัง (Mongkolparsi, 1977) ต่อมาก็ได้มีการสำรวจอีกหลายครั้งจนถึงปัจจุบัน โดยนักวิชาการของกรมประมง นักวิจัยของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นักวิชาการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง งานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท (ทัศนพลและคณะ, 2549; วราพร, 2552; ทัศนพล, 2557)

ส่วนงานวิจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับปลาฉลามนั้น คือการรวบรวมข้อมูลทางสถิติด้านประมงที่ได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังใน พ.ศ. 2510 โดยกรมประมงและสำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกันจัดทำสำมะโนประมงทะเลครั้งที่ 1 ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐบาลญี่ปุ่นที่ได้จัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติมาช่วยให้คำแนะนำ ต่อมาการจัดทำครั้งที่ 2 ในปี 2528 และครั้งที่ 3 ในปี 2538 และสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเลในปี 2533 และปี 2543 หลังจากนั้นไม่มีการจัดทำสำมะโนประมงทะเลอีกเลยจนถึงปัจจุบัน แต่เป็นการสำรวจรวบรวมข้อมูลสถิติครอบคลุมผลผลิตทางการประมงทุกประเภทที่ได้ดำเนินการมาถึงปัจจุบัน (กรมประมง, 2558) อย่างไรก็ตาม ปลาฉลามและปลากระเบนที่ได้รายงานไว้นั้น มิได้มีการจำแนกชนิดพันธุ์ที่พบแต่เป็นการรายงานชนิดในภาพรวม สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล (2557) ได้ประเมินสถานะทรัพยากรฉลามทางฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันในช่วง พ.ศ. 2541-2550 ก็เป็นการประเมินปลาฉลามรวมทุกชนิดมิได้จำแนกเป็นรายชนิดเช่นกัน

ใน พ.ศ. 2545 FAO ได้มอบหมายให้นักวิชาการกรมประมงศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับฉลามและสถานะการประมงในประเทศไทย เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดทำแผนฉลามระดับชาติขึ้นตามที่ FAO เสนอ รายงานฉบับนี้ได้จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาไทยพร้อมกับคำแปล IPOA โดยสำนักงาน FAO ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกแล้ว

รายงานการสำรวจล่าสุดในระหว่าง พ.ศ. 2554-2557 โดยนักวิชาการของกรมประมง พบว่ามีปลาฉลามจำนวน 12 วงศ์ 39 ชนิดพันธุ์ สำหรับปลากะเบนพบทั้งหมด 10 วงศ์ 41 ชนิด (ทัศนพล และคณะ, 2557) ซึ่งเมื่อนำมาจัดทำเป็นบัญชีรายชื่อชนิดปลาฉลามและปลากะเบนโดยรวมทำให้มีปลาฉลามทั้งหมด 19 วงศ์ 64 ชนิด และปลากะเบนทั้งหมด 11 วงศ์ 71 ชนิด ซึ่งได้จัดตามรูปแบบของสหภาพสากลเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources: IUCN) ในรูปแบบที่เรียกว่า IUCN Red list (Krajangdara, 2014) ในภาคผนวกที่ 1 และ 2

3.2 สถานภาพการประมงฉลามในน่านน้ำไทย

นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (คือ ใน พ.ศ. 2556) ปริมาณการจับปลาฉลามและปลากะเบนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นเพียงผลพลอยได้มาจากการใช้เครื่องมือประมงหลายชนิดที่มีสัตว์น้ำชนิดอื่นเป็นเป้าหมายหลัก โดยเหตุนี้รายงานสถิติผลการจับปลาฉลามและปลากะเบนจึงอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาจากข้อมูลในรายงานต่าง ๆ อาจนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาการบริหารจัดการตามแนวทางการป้องกันไว้ก่อนได้

3.3 ชนิดของเครื่องมือที่มีโอกาสในการจับปลาฉลามและปลากะเบน

ปัจจุบันเครื่องมือที่มีโอกาสจับปลาฉลามและปลากะเบน ได้แก่ เครื่องมือประเภทอวนลาก อวนล้อมจับ อวนติดตา เบ็ด และเครื่องมืออื่น ๆ ทั้งนี้เครื่องมือประมงที่มีการจับปลาฉลามมาใช้ประโยชน์ในสัดส่วนมากที่สุดคือ อวนลากแผ่นตะเฆ่ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำประมงทั่วไปตลอดแนวชายฝั่งทั้งอ่าวไทยและทะเลอันดามัน โดยมีสัตว์น้ำเป้าหมายหลัก ได้แก่ กลุ่มสัตว์น้ำหน้าดิน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2538 - 2554 อวนลากแผ่นตะเฆ่จับปลาฉลามได้มากถึงร้อยละ 85.66 ของปริมาณการจับปลาฉลามทั้งหมดในน่านน้ำไทย รองลงมาคืออวนลากคู่ ซึ่งพบทำการประมงทั่วไปตลอดแนวชายฝั่งทั้งอ่าวไทยและทะเลอันดามันเช่นเดียวกัน มีผลจับปลาฉลามในสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 11.71 ทั้งเครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่และอวนลากคู่นี้สามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี โดยอวนลากแผ่นตะเฆ่พบทำการประมงในระดับน้ำลึกระหว่าง 10 - 45 เมตร ส่วนอวนลากคู่ทำการประมงที่ระดับน้ำลึก 20 - 90 เมตร (สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล, 2557)

3.4 ปริมาณการจับปลาฉลามและปลากะเบนในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง

สถิติการประมงแห่งประเทศไทยแสดงปริมาณการจับปลาฉลามรวมในช่วงปี พ.ศ. 2542 - 2556 อยู่ระหว่าง 1,424 - 14,409 เมตริกตัน เฉลี่ยปีละ 6,936.93 เมตริกตัน/ปี คิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.29 ของผลผลิตสัตว์น้ำรวมที่จับได้ และปลากะเบนอยู่ระหว่าง 3,376 - 18,131 เมตริกตัน เฉลี่ยปีละ 10,063.73 เมตริกตัน/ปี คิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ 0.43 ของผลผลิตสัตว์น้ำรวมที่จับได้ ฉลามและกระเบนจึงมิใช่สัตว์น้ำหลักในการประมงทะเลไทย (กรมประมง, 2544-2558) (ตารางที่ 1) อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2554 - 2555 กรมประมงได้ทำการสำรวจปริมาณปลาฉลามและกระเบนในน่านน้ำไทย โดยใช้เรือสำรวจประมงที่ใช้เครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่และสำรวจผลการจับจากเรือประมงตามท่าเทียบเรือประมงต่าง ๆ สำหรับปริมาณปลาฉลามและกระเบนที่ได้จากเรือสำรวจในปี พ.ศ. 2554 - 2555 นั้น พบปลาฉลามและปลากะเบนที่จับได้บริเวณอ่าวไทยจำนวนรวม 67.14 กก.

และ 33.95 กก. ตามลำดับ จากผลจับสัตว์น้ำรวม 9003.63 กก. ซึ่งเมื่อคิดเป็นอัตราการจับเฉลี่ยได้เท่ากับ 0.14 กก./ชม. สำหรับปลาฉลาม และ 0.07 กก./ชม. สำหรับปลากะเบน ส่วนฝั่งอันดามันพบปลาฉลามและปลากะเบนรวมเท่ากับ 9.50 กก. และ 71.63 กก. ตามลำดับ จากผลจับสัตว์น้ำรวม 6115.43 กก. ซึ่งเมื่อคิดเป็นอัตราการจับเฉลี่ยได้เท่ากับ 0.12 กก./ชม. สำหรับปลาฉลาม และ 0.87 กก./ชม. สำหรับปลากะเบน ผลการสำรวจโดยเรือสำรวจประมงนี้ชี้ให้เห็นถึงสัดส่วนของปลาฉลามและปลากะเบนที่จับได้น้อยมาก โดยพบปลาฉลามร้อยละ 0.75 และปลากะเบนร้อยละ 0.38 ในบริเวณอ่าวไทย ส่วนฝั่งทะเลอันดามันพบปลาฉลามร้อยละ 0.16 และ ปลากะเบนร้อยละ 1.17 โดยผลจากการสำรวจพบปลาฉลามเพียง 1 ชนิดคือ ฉลามกบ (*Chiloscyllium punctatum*) ในบริเวณอ่าวไทย และพบปลาฉลาม 1 ชนิด คือ ฉลามเสือดาว (*Stegostoma fasciatum*) ในทะเลอันดามัน (สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล, 2557)

ส่วนปริมาณจับปลาฉลามและปลากะเบนจากการสำรวจที่ทำเทียบเรือ นั้น เครื่องมือประมงที่จับปลาฉลามได้มากบริเวณอ่าวไทย มี 2 ประเภท ได้แก่ อวนลากแผ่นตะเฆ่ และอวนลากคู่ ส่วนทางฝั่งทะเลอันดามัน มี 4 ประเภท ได้แก่ อวนลากแผ่นตะเฆ่ อวนลากคู่ อวนล้อมจับ และเบ็ดราว ซึ่งมีผลจับปลาฉลามและปลากะเบนคือ พบปลาฉลาม 192,232 กก. และปลากะเบน 115,183 กก. คิดเป็นร้อยละ 0.23 และ 0.12 ของปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งหมด โดยปลาฉลามในอ่าวไทยถูกจับได้โดยเครื่องมืออวนลากแผ่นตะเฆ่มากที่สุด รองลงมาคืออวนลากคู่ แต่ในทะเลอันดามันปลาฉลามถูกจับโดยเครื่องมือเบ็ดราวมากที่สุด รองลงมาคืออวนลากแผ่นตะเฆ่

ปริมาณการจับปลาฉลามและกระเบนที่ได้จากการสำรวจทั้งสามวิธีการข้างต้น มีปริมาณน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณสัตว์น้ำทั้งหมดที่จับได้ เป็นการยืนยันว่าปลาฉลามเป็นสัตว์น้ำพลอยจับได้หรือจับได้โดยบังเอิญ และเครื่องมือที่จับปลาฉลามได้มากที่สุดคืออวนลากแผ่นตะเฆ่ และอวนลากคู่

ตารางที่ 1 ปริมาณการจับปลาฉลามและปลากะเบนในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง (เมตริกตัน)

ปี พ.ศ.	ปลาฉลาม	%ปลาฉลาม	ปลากะเบน	%ปลากะเบน	ผลจับสัตว์น้ำรวม
2542	10,118	0.37	12,279	0.45	2,725,207
2543	11,039	0.40	13,650	0.49	2,773,665
2544	11,146	0.42	13,132	0.50	2,631,702
2545	13,918	0.53	16,290	0.62	2,643,711
2546	14,409	0.54	18,131	0.68	2,651,223
2547	10,155	0.38	17,491	0.66	2,635,969
2548	7,751	0.29	12,994	0.50	2,615,565
2549	6,082	0.24	10,133	0.41	2,484,803
2550	5,000	0.24	8,116	0.39	2,079,351
2551	2,834	0.17	6,245	0.38	1,644,832
2552	3,037	0.18	5,932	0.36	1,664,476
2553	1,868	0.12	4,815	0.30	1,601,320
2554	1,424	0.09	3,376	0.21	1,610,418
2555	2,873	0.19	4,272	0.28	1,500,200
2556	2,400	0.11	4,100	0.19	2,176,000
เฉลี่ย	6,937	0.29	10,064	0.43	2,229,229

3.5 สภาวะทรัพยากรปลาฉลาม

เนื่องจากปริมาณการจับปลาฉลามและปลากะเบนที่รายงานไว้ในสถิติการประมงทะเล สํารวจโดยวิธี สุ่มตัวอย่างนั้นมีปริมาณน้อยมาก ซึ่งเป็นปลาฉลามและปลากะเบนที่พลอยจับได้จากเครื่องมือประมงหลาย ชนิด และเป็นการรายงานปริมาณปลาฉลามและปลากะเบนรวม มิได้มีการแยกชนิด ดังนั้นการประเมิน สภาวะทรัพยากรปลาฉลามจึงยังไม่อาจทำได้ เพราะจะทำให้การแปลผลไม่ถูกต้อง ส่งผลต่อการวางแผนการ บริหารจัดการทรัพยากรฉลามผิดพลาดไป

3.6 การใช้ประโยชน์จากปลาฉลามและปลากะเบน

ประเทศไทยมีการนำปลาฉลามและปลากะเบนมาใช้ประโยชน์ทุกส่วน ไม่มีการทิ้งลงทะเล ส่วนใหญ่ ปลาฉลามที่ขายอยู่ในตลาดสดเป็นพวกปลาฉลามกบ (วงศ์ Hemiscyllidae) และปลาฉลามหูดำ (วงศ์ Carcharhinidae) ส่วนปลากะเบนเป็นชนิดอยู่ในวงศ์ Dasyatidae เช่น ปลากะบาง และวงศ์ Myliobatidae (ปลากะเบนนก) ซึ่งปลาฉลามและปลากะเบนนี้จะมีพ่อค้าคนกลางมารวบรวมซื้อเพื่อส่งเข้าโรงงาน และส่งที่ แพปลาหมาชัย จังหวัดสมุทรสาคร หรือแพปลาแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนที่บริโภคในท้องถิ่นจะมีทั้ง การบริโภคสด แปรรูปเป็นลูกชิ้น หรือปลาเค็ม ครัวตากแห้ง ตับใช้เป็นวัตถุดิบในการทำน้ำมันตับปลา หรือ ส่วนผสมของเครื่องสำอาง ส่วนที่เหลือนำมาใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับทำอาหารสัตว์ ทำเครื่องประดับ แปรรูป ทำเครื่องหนัง (ทัศนพลและคณะ, 2557; สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล, 2557)

หุฉลามอาหารยอดนิยมของคนไทยนั้นมิใช่ครีบของปลาโรนันจุดขาว (*Rhynchobatus australiae*) และปลาโรนันหัวใส (*Rhinobatus* spp.) มาแปรรูปแทนหุฉลาม

3.7 การนำเข้าและส่งออกปลาฉลาม

ในภาพรวมไทยมีการส่งออกปลาฉลามในรูปพลาสติกหรือแช่เย็น หุฉลามตากแห้งหรือในน้ำเกลือ หุฉลามรมควัน หุฉลามกระป๋อง หุฉลามปรุงพร้อมรับประทาน โดยส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ได้แก่ ออสเตรเลีย อิหร่าน กรีซ แอลจีเรีย อิตาลี โปรตุเกส สเปน สิงคโปร์ มาเลเซีย ฮองกง ญี่ปุ่น เมียนมา สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ และจีน นอกจากการส่งออกแล้ว ไทยมีการนำเข้าปลาฉลามเช่นกัน โดยนำเข้าในรูปพลาสติกหรือแช่เย็น หุฉลามตากแห้งหรือในน้ำเกลือ หุฉลามรมควัน หุฉลามกระป๋อง หุฉลามปรุงพร้อมรับประทาน โดยนำเข้าจากประเทศ อาร์เจนตินา ฮองกง แคนาดา เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย จีน และไต้หวัน

การศึกษาวิเคราะห์การนำเข้าและส่งออกฉลามระหว่างปี 2553 – 2557 พบว่ามีการนำเข้าผลิตภัณฑ์ฉลามทุกชนิด ปริมาณการนำเข้ารวมทั้งสิ้น 2,968.23 ตัน คิดเป็นมูลค่า 206.25 ล้านบาท ปลาฉลามสีน้ำเงินเป็นชนิดที่มีการนำเข้ารวมมากที่สุด มีปริมาณรวม 1042.08 ตัน อย่างไรก็ตาม ทั้งปริมาณและมูลค่าการนำเข้าฉลามมีแนวโน้มลดลงตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ส่วนการส่งออกฉลามรวมทุกชนิด ระหว่างปี 2553 – 2557 มีปริมาณการส่งออกรวมทั้งสิ้น 3,311.16 ตัน คิดเป็นมูลค่า 194.99 ล้านบาท ปลาฉลามหูดำเป็นชนิดที่มีการส่งออกมากที่สุด มีปริมาณรวม 912.77 ตัน ทั้งนี้ ปริมาณและมูลค่าการส่งออกมีแนวโน้ม ลดลงตั้งแต่ปี 2553 – 2555 จากนั้นมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตั้งแต่ปี 2555 – 2557 ส่วนใหญ่เป็นประเภทฉลามที่ส่งออกทั้งตัว ส่วนครีบฉลามมีการส่งออกน้อยที่สุดเพราะมีความต้องการใช้บริโภคภายในประเทศสูงจนต้องนำเข้ามาสริม (บัณฑิต, 2558)

3.8 กรอบองค์กร กฎหมาย และกรอบการบริหารจัดการปลาฉลามและปลากระเบน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประมงของไทยที่ส่งผลโดยตรงต่อการอนุรักษ์ปลาฉลามและปลากระเบนนั้น อาศัยอำนาจภายใต้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติอื่น ๆ สำหรับพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ที่เพิ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2558 นั้นยังไม่มีกฎหมายลำดับรอง (กฎหมายลูก) ออกมา ดังนั้น กฎหมายลำดับรองที่ออกตามความใน พ.ร.บ. การประมง 2490 ที่ยังใช้บังคับอยู่ก่อนวันที่ พ.ร.บ. การประมง 2558 ใช้บังคับ จึงยังคงใช้บังคับได้ต่อไปเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับ พ.ร.บ. ใหม่ นี้ จนกว่าจะมีกฎหมายลำดับรองตาม พ.ร.บ. นี้ ออกมาใช้บังคับ (บทเฉพาะกาล มาตรา 100) (พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558, 2558) นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มีผลบังคับใช้เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ซึ่งได้กล่าวถึงการคุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไว้ในมาตรา 17 ด้วย อย่างไรก็ตามยังไม่มีกรอบกฎหมายลำดับรองออกมาเช่นกัน (พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2558)

ในภาพรวม ปัจจุบันไทยมีกฎหมายและมาตรการที่บังคับใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาฉลามและปลากระเบน โดยตรงเพียง 5 ฉบับเท่านั้น ได้แก่

1. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง ห้ามทำการประมงปลาฉลามวาฬ ลงวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2543 ออกภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 (ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2543)

2. กฎกระทรวง เรื่อง กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้ปลาฉลามวาฬเป็นสัตว์คุ้มครองจำพวกสัตว์น้ำ (กฎกระทรวง, 2546)

3. ระเบียบกรมประมงว่าด้วยการยื่นคำขอและการออกหนังสือรับรองชนิดที่มีได้อยู่ในบัญชีท้ายอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์และพืชป่าที่ใกล้จะสูญพันธุ์ (CITES) 2547 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2547 เป็นระเบียบที่อาศัยอำนาจพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 และอนุสัญญาไซเตส เพื่อควบคุมมิให้มีการค้าสัตว์น้ำตามบัญชีแนบท้ายอนุสัญญาไซเตส ซึ่งมีผลในการคุ้มครองปลาฉลามวาฬในปัจจุบัน (ระเบียบกรมประมง, 2547)

4. ประกาศจังหวัดสมุทรสงคราม เรื่อง ห้ามทำการประมงปลากระเบนเจ้าพระยาหรือปลากระเบนราหู ในเขตท้องที่จังหวัดสมุทรสงคราม ลงวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2553 ออกภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 (ประกาศจังหวัดสมุทรสงคราม, 2553)

5. ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดชนิดสัตว์ป่าและซากของสัตว์ป่าที่ห้ามนำเข้าหรือส่งออก ลงวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 เพื่อบูรณาการตามอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ (CITES) และบัญชีแนบท้ายประกาศฯ เรื่อง กำหนดชนิดสัตว์ป่าและซากของสัตว์ป่าที่ห้ามนำเข้าหรือส่งออก ลงวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2556 โดยประกาศนี้มีผลคุ้มครองปลาฉลามครีบขาว (*Carcharhinus longimanus*) ปลาฉลามหัวค้อนหยัก (*Sphyrna lewini*) ปลาฉลามหัวค้อนใหญ่ (*Sphyrna mokarran*) ปลาฉลามหัวค้อนเรียบ (*Sphyrna zygaena*) ปลาฉลามช้าง (*Cetorhinus maximus*) ปลาฉลามขาว (*Carcharodon carcharias*) ปลาฉลามพอร์บีเกล (*Lamna nasus*) ปลาฉลามพอร์บีเกล (*Lamna nasus*) ปลาฉลามวาฬ (*Rhincodon typus*) ปลาฉลามในวงศ์ Pristidae (Pristidae spp.) และวงศ์ปลากระเบนราหู (Family Mobulidae) จำพวกปลากระเบนในสกุล *Manta* (ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2556)

สำหรับกฎหมายที่มีผลทางอ้อมต่อการอนุรักษ์และคุ้มครองปลาฉลามและปลากระเบนนั้น เป็นมาตรการในการห้ามเครื่องมือประมงประเภทอวนลาก อวนรุน ที่ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่จับฉลามขึ้นมาได้แบบพลอยจับ และมาตรการที่ห้ามทำการประมงในเชิงพื้นที่ ได้แก่

1. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 กรมประมงได้ใช้ พ.ร.บ. นี้ในการออกประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ซึ่งได้แก่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลหลวง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แต่ปลาฉลามและปลากระเบนไม่ใช่สัตว์ที่ห้ามล่าตามบัญชีแนบท้ายประกาศนี้ แต่พื้นที่เหล่านี้มีการควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อปลาฉลามและปลากระเบน

2. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นกฎหมายที่มีผลทางอ้อมต่อการคุ้มครองถิ่นอาศัยของปลาฉลามที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเล และที่มีเขตติดต่อกับแนวชายฝั่งซึ่งห้ามทำการประมง

3. พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่คุ้มครองทางทะเลในรูปแบบของพื้นที่คุ้มครองโบราณคดีใต้ทะเล ส่งผลทางอ้อมต่อการคุ้มครองถิ่นอาศัยของปลาฉลาม

4. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายที่ส่งผลทางอ้อมต่อการคุ้มครองถิ่นอาศัยของปลาฉลามที่กำหนดเป็นเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

5. อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) เป็นอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ จัดทำขึ้นที่เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาลในการกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ

6. โครงการมนุษย์และชีวมณฑลขององค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ซึ่งรองรับพื้นที่สงวนชีวมณฑลระนอง (ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 ระนอง, 2555)

7. ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยอุทยานมรดกแห่งอาเซียน (ASEAN Declaration on Heritage Parks) โดยประกาศพื้นที่คุ้มครองที่จัดอยู่ในทะเลและชายฝั่งที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแห่งอาเซียน 2 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา และกลุ่มอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ - หมู่เกาะสิมิลัน และอ่าวพังงา (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2557)

3.9 ประเด็นปัญหาของการดำเนินการตาม IPOA-Sharks ในประเทศไทย

จากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับปลาฉลามและได้สรุปรายงานไว้ข้างต้นนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาพบว่าไทยยังมีข้อจำกัดที่อาจทำให้การอนุรักษ์และบริหารจัดการปลาฉลามยังไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ ซึ่งอาจมีผลทำให้ไม่บรรลุผลสำเร็จได้ ปัญหาดังกล่าวนั้น ได้แก่

1. นักอนุกรมวิธานที่มีความเชี่ยวชาญมีไม่เพียงพอ และนักอนุกรมวิธานที่มีอยู่ยังมีความสามารถจำกัด
2. ขาดพนักงานเจเนนบในภาคสนามที่ผ่านการอบรมแล้ว
3. ผู้ชำนาญการที่มีความสามารถมีจำกัด
4. งานศึกษาวิจัยยังมีไม่มาก ข้อมูลเกี่ยวกับปริมาณจับ การลงแรงประมง และปริมาณฉลามที่นำขึ้นทำไม่สมบูรณ์ เนื่องจากฉลามที่จับได้ส่วนใหญ่มักพลอยจับได้โดยชาวประมงที่มุ่งจับปลากระดูกแข็งอื่น ๆ ส่งผลให้ไม่มีการระบุชนิดพันธุ์ฉลามในรายงานปริมาณผลจับฉลามที่ได้ หรือระบุรวมเป็นปลาเลย หรืออาจไม่รายงานเลย การขาดการจำแนกชนิดพันธุ์และขาดข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการลงแรงประมงนี้ทำให้มีข้อมูลพื้นฐานเพื่อประเมินประชากรฉลามได้เพียงไม่กี่ชนิดในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังขาดข้อมูลด้านชีววิทยาและสิ่งแวดล้อม
5. การบันทึกข้อมูลทางสถิติยังไม่เหมาะสม จะเห็นได้จากข้อมูลสถิติที่รายงานนั้นมิได้แยกชนิดของปลาฉลามและปลากะเบน แต่รายงานเป็นปริมาณรวม อีกทั้งไม่มีการจัดทำสำมะโนประมงทะเลอีกเลย นับตั้งแต่ พ.ศ. 2538 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดเป็นปัญหาในการนำข้อมูลไปวางแผนเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาฉลามในประเทศไทย
6. การประเมินสถานะทรัพยากรใช้ข้อมูลผลรวมของปลาฉลามทุกชนิดที่จับโดยเครื่องมือหลายชนิด เนื่องจากจำนวนของปลาฉลามแต่ละชนิดพันธุ์ที่พบน้อยมาก ทำให้ไม่สามารถคำนวณค่าผลผลิตสูงสุดเป็นรายชนิดได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นไปได้ว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติการประมงทะเลได้มีการจำแนกชนิดของปลาฉลามที่พบ ดังนั้นค่าที่ได้ไม่อาจสะท้อนสถานะทรัพยากรปลาฉลามที่แท้จริงได้

7. ประสบปัญหาความยุ่งยากในการบรรลุเป้าหมายในการจัดการฉลามที่จับได้ในการประมงหลากหลายพันธุ์ เพราะการประมงของไทยเป็นแบบการจับสัตว์น้ำหลากหลายพันธุ์ด้วยหลายเครื่องมือ
8. การขาดแคลนงบประมาณ แหล่งเงินทุน ซึ่งเป็นปัญหาที่มีตลอดทุกยุคสมัย
9. กฎหมาย มาตรการ ที่คุ้มครองปลาดูแลโดยตรงยังมีน้อย
10. ประเทศไทยยังให้ความสำคัญน้อยกับเรื่องการอนุรักษ์ปลาดูแล โดยเฉพาะในเรื่องการรณรงค์ให้ระงับการบริโภคหูลามไม่ได้รับการสนับสนุนทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน

บทที่ 4

แนวทางดำเนินการตามแผนปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับปลานิล

4.1 ความพร้อมของไทยในการจัดทำแผนฉลาม

FAO (2012) ได้รายงานความก้าวหน้าในการดำเนินการตาม IPOA-Sharks ของไทยว่า ไทยยังไม่มีแผนฉลาม แม้จะได้จัดทำแผนฉลามใน พ.ศ. 2548 ไว้แล้ว และได้ให้ความเห็นว่าไทยยังไม่มีมาตรการหรือกฎระเบียบการห้ามตัดครีบน้ำปลานิล ไทยยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับฉลาม และขาดบุคลากรที่ผ่านการอบรม ไม่มีระบบการติดตามและควบคุมทรัพยากรฉลาม ขาดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ไม่มีการประเมินพื้นฐานที่เกี่ยวกับสถานการณ์ของประชากรฉลาม ขาดข้อมูลทางด้านชีววิทยาของฉลาม ข้อมูลสถิติการประมงและทางการค้า

FAO (2002) ได้แนะนำรูปแบบสำหรับแผนฉลามในระดับชาติ โดยหัวข้อที่ควรจะมีในรายงานแผนฉลาม คือ

- บทนำ
 - ประเด็นปัญหา
- กฎหมาย สถาบัน และกรอบในการบริหารจัดการที่ต้องการ
- ทรัพยากรมนุษย์และการเพิ่มขีดความสามารถที่ต้องการ
- ข้อมูลและการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการในระดับชาติ
 - การประมงฉลามโดยย่อ
 - ชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่พลอยได้และถูกทิ้งลงทะเล
 - การจำแนกชนิดพันธุ์ฉลาม การแพร่กระจายและโครงสร้างของประชากรฉลามที่จับใช้ประโยชน์
 - ชนิดพันธุ์ฉลามที่ถูกทิ้งลงทะเล
 - การติดตามตรวจสอบการทำประมงและวิธีการรวบรวมข้อมูล
 - การวิจัยทางวิทยาศาสตร์
 - การบริหารจัดการข้อมูล
 - ข้อมูลข่าวสารที่ใช้ในการประเมินสถานะประชากร
 - การจำแนกชนิดพันธุ์ฉลามที่ต้องการ “การบริหารจัดการเป็นพิเศษ”
- การบริหารจัดการประมงและการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์
 - ข้อจำกัดของทรัพยากร
 - เกณฑ์ วัตถุประสงค์ ตัวบ่งชี้ และจุดอ้างอิงของระบบอ้างอิงในการพัฒนาอย่างยั่งยืน
 - ทางเลือกในการควบคุมการทำประมง
 - การลดปริมาณสัตว์น้ำพลอยได้
 - การส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์โดยเต็มที่
 - ข้อพิจารณาเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ

เมื่อพิจารณารูปแบบในการจัดทำแผนฉลามดังกล่าวนี้ผนวกกับเนื้อหาที่ควรมีในแผนฉลามดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 แล้วไทยยังขาดข้อมูลเกือบทุกด้าน เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับปลาดูแลโดยตรงยังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น ไทยควรเร่งจัดทำแผนฉลามให้เสร็จโดยเร็ว

4.2 แผนฉลามของประเทศไทยและการดำเนินงานที่ผ่านมาของกรมประมงเกี่ยวกับปลาดูแล

เป็นที่น่ายินดีที่กรมประมงได้เริ่มดำเนินการจัดทำ ‘แผนฉลาม (NPOA-Sharks)’ ร่วมกับศูนย์พัฒนาประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAFDEC) ขึ้นแล้ว และจัดพิมพ์ในปี พ.ศ. 2548 แต่มิได้เสนอต่อ FAO อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน กรมประมงได้ทำกิจกรรมตามแผนฉลาม พ.ศ. 2548 เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรปลาดูแลของประเทศไทยไปแล้วหลายกิจกรรม (Krajangdara, 2014) คือ

1. เก็บรวบรวมข้อมูลทางวิชาการของปลาดูแลและปลากระเบน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 - 2557
2. ติดตามและตรวจสอบสถานะทรัพยากรประมง โดยเรือสำรวจประมงของกรมประมงเป็นประจำทุกปี
3. จัดฝึกอบรมหลักสูตร การจำแนกชนิดปลาดูแลและปลากระเบน ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามของสำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง ในปี พ.ศ. 2554 และ 2556
4. จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรปลาดูแลและปลากระเบน ได้แก่ การจัดพิมพ์โปสเตอร์ และแผ่นพลาสติกภาพปลาดูแลที่พบในน่านน้ำไทย ในปี พ.ศ. 2547 และแผ่นพลาสติกภาพปลากระเบนที่พบในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง ในปี พ.ศ. 2556
5. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์ปลาดูแล เช่น การปล่อยปลาดูแลกบ และปลาดูแลหูดำสู่ทะเล ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกรมประมงกับหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน (เดลินิวส์ ฉบับวันพุธที่ 7 สิงหาคม 2556)
6. ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมประชุมกับองค์กรระหว่างประเทศ เช่น FAO, CITES, BOBLME, IOTC และ SEAFDEC อย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรึกษาหารือรวมทั้งการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์ปลาดูแลและปลากระเบนในระดับภูมิภาค

ปัจจุบันกรมประมงกำลังจัดทำร่างแผนฉลามฉบับใหม่ขึ้นมาโดยจัดทำร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (สังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย สมาคมการประมงนอคน่านน้ำ และ SEAFDEC ดังนั้น การจัดทำร่างแผนฉลามฉบับใหม่นี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรปลาดูแลและปลากระเบน จึงต้องมีการบริหารจัดการการทำประมงที่คุกคามทรัพยากรสัตว์น้ำดังกล่าว โดยควรจัดทำยุทธศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์ที่ทำให้แน่ใจว่า 1) มีการควบคุมเรือประมงที่ทำการประมงฉลาม 2) มีการลดปริมาณการลงแรงประมงในการจับฉลามบางชนิดที่มีปริมาณการจับไม่ยั่งยืน 3) มีการปรับปรุงการใช้ประโยชน์จากฉลามที่ปล่อยจับได้ 4) มีการปรับปรุงการรวบรวมข้อมูลและการติดตามตรวจสอบการประมงฉลาม 5) มีการฝึกอบรมผู้เกี่ยวข้องด้านการจำแนกชนิดพันธุ์ฉลาม 6) มีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับฉลามชนิดพันธุ์ที่ยังรู้จักกันน้อย 7) มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และการค้าพันธุ์ปลาดูแล

4.3 แนวทางดำเนินการตามแผนการปฏิบัติการสากลเกี่ยวกับฉลาม

ไทยเป็นประเทศที่มีการจับฉลามพลอยจับได้หรือจับได้โดยบังเอิญจึงมีส่วนในการทำให้เกิดการตายโดยการประมง และไทยเป็นสมาชิกของ FAO ซึ่งร่วมให้การรับรอง IPOA-Sharks นี้แล้วในการประชุมประเทศสมาชิกเมื่อวันที่ 26-30 ตุลาคม พ.ศ. 2541 ดังนั้นเท่ากับไทยยอมรับที่จะปฏิบัติตาม IPOA-Sharks นี้โดยทางพฤตินัยแล้ว

แนวทางที่ไทยควรปฏิบัติในการนำแผนปฏิบัติการสากลนี้มาใช้

1. ต้องมีการจัดเตรียมและพัฒนากรอบขององค์กร นโยบายและกฎหมายอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ฉลามและปลากะตูก่อนอื่น ๆ รวมทั้งการใช้ทรัพยากรฉลามอย่างยั่งยืน และเพื่อควบคุมการเข้าไปใช้ทรัพยากรนี้ โดยต้องคำนึงถึงภาวะที่ฉลามมีผลผลิตต่ำและมีอยู่อย่างจำกัด

ปัจจุบันนี้ไทยมีกฎหมายและมาตรการที่บังคับใช้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ปลาสฉลามและปลากะเบนโดยตรงเพียง 5 ฉบับเท่านั้น (ดูบทที่ 3) โดยเหตุนี้รัฐควรกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรโดยครอบคลุมปลาสฉลาม ปลากะเบน ปลาโรนัน และปลากะตูก่อนชนิดอื่น ๆ ทั้งหมดที่พบในประเทศไทยและในน่านน้ำใกล้เคียงโดยตรง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่ดี เป็นที่ยอมรับ โดยมีการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนด้วยในการร่วมกันจัดทำมาตรการนี้ อย่างไรก็ตามโดยเหตุที่ประเทศไทยไม่ได้มีการทำประมงฉลามโดยตรง และไม่มีชาวประมงพื้นบ้านทำการประมงฉลาม ปลาสฉลามที่จับได้ทั้งหมดเป็นผลพลอยจับได้จากการทำประมงสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ ดังนั้นปัญหาที่ว่าจะมีผลกระทบต่อการดำรงชีพของชาวประมงพื้นบ้านในการออกมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์และบริหารจัดการฉลามจึงไม่น่าจะเกิดขึ้น ทั้งในปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 ออกมามีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2558 แล้ว และพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ที่มีผลบังคับใช้วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ดังนั้น จึงควรใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. สองฉบับดังกล่าวนี้กำหนดกฎระเบียบ มาตรการ เพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการปลาสฉลามและปลากะเบนโดยตรง โดยที่ปลาสฉลามบางชนิดต้องมีการปกป้องเป็นพิเศษ ดังนั้น ควรมีมาตรการในการบริหารจัดการในรูปแบบต่าง ๆ อาทิเช่น ห้ามจับฉลามชนิดนี้ ห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางประเภท ห้ามทำการประมงในบางพื้นที่ กำหนดให้ใช้เฉพาะเครื่องมือทำการประมงบางประเภท ควบคุมอัตราการตายจากการทำประมงโดยการควบคุมกำลังลงแรงทำการประมงและ/หรือปริมาณการจับ การกำหนดขนาดสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับ การกำหนดขนาดตาอวนหรือขนาดเบ็ด การกำหนดฤดูห้ามทำการประมงในบางพื้นที่ รวมทั้งทำการพัฒนาองค์กร

ไทยควรจัดทำมาตรการเพื่อติดตามตรวจสอบการประมงฉลาม การทำวิจัย การบริหารจัดการ การเฝ้าระวัง และการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย ซึ่งรวมถึงโครงการส่งผู้สังเกตการณ์ แผนการตรวจตรา และระบบการติดตามเรืออย่างมีประสิทธิภาพตามความเหมาะสม โดยมาตรการเหล่านี้ควรจะได้รับ การสนับสนุน และใช้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้ตกลงร่วมกันในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคีหรือโดยผ่านทาง RFMOs

ไทยควรห้ามการนำเข้า - ส่งออกหูดฉลาม เนื้อฉลาม และผลิตภัณฑ์จากฉลามต่าง ๆ โดยเด็ดขาด (เพื่อทำลาย demand ทั้งในและนอกประเทศ)

2. ให้การสนับสนุนจัดหาสถานที่ อุปกรณ์ และส่งเสริมการติดตามตรวจสอบและการวิจัยเพื่อสนับสนุนการประเมินสถานะทรัพยากรฉลาม การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ รวมทั้งการวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากร

และผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม และปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม โดยที่ผลงานวิจัยเหล่านี้ควรได้รับการเผยแพร่แก่กลุ่มและองค์กรที่สนใจ อีกทั้งรัฐควรสนับสนุนการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องของต้นทุน ผลประโยชน์และผลกระทบจากทางเลือกในการบริหารจัดการต่าง ๆ ซึ่งได้จัดเตรียมขึ้นเพื่อให้ปริมาณผลจับปลาและอัตราการล่าลงแรงประมงที่สมเหตุสมผล ทั้งนี้ งานวิจัยด้านอนุกรมวิธานที่จำเป็นต้องใช้การตรวจสอบ DNA นั้น ควรให้องค์กรหรือมหาวิทยาลัยที่มีความชำนาญและมีห้องแลปพร้อมอุปกรณ์ที่ทันสมัยเป็นผู้ดำเนินการ

3. การเข้าร่วมในกระบวนการบริหารจัดการประมงทะเลอันเป็นที่ยอมรับ และการจัดการหาทรัพยากรมาใช้ โดยในกระบวนการนี้ต้องมีตัวแทนของแต่ละกลุ่มประมงต่าง ๆ ชุมชนประมง องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และกลุ่มผู้ที่สนใจ ได้มีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือในกระบวนการตัดสินใจและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ฉลาม และการพัฒนาวางแผนการบริหารจัดการการประมงฉลาม โดยที่กระบวนการควรสนับสนุนการก่อให้เกิดการรับรู้ของสาธารณชนถึงความจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรฉลาม และการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

4. ไทยควรร่วมกำหนดภารกิจในระดับอนุภูมิภาค และภูมิภาค และระดับโลก ร่วมกับรัฐอื่น RFMOs และองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการประมง เนื่องจากฉลามเป็นประชากรสัตว์น้ำที่มีการแพร่กระจายคร่อมถิ่น หรืออาศัยอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะมากกว่าหนึ่งประเทศขึ้นไป หรืออยู่ในทะเลหลวง เท่ากับว่ากลุ่มฉลามนี้ถูกใช้ประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากมีการอพยพข้ามเขตระหว่างทะเลหลวงและเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ดังนั้น การบริหารจัดการจำต้องอาศัยข้อตกลงแบบทวิภาคีและพหุภาคี หรือดำเนินการโดย RFMOs และร่วมกันจัดทำมาตรการที่เป็นที่ยอมรับโดยนานาชาติในกรอบขององค์การนั้น ๆ หรือความตกลงนั้น และสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ

5. ไทยควรนำ UN Fish Stocks Agreement ซึ่งเป็นความตกลงที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย และคาดว่าไทยจะให้สัตยาบันในไม่ช้านี้ มาเป็นเครื่องมือใช้เป็นกรอบในการกำหนดสิทธิ ข้อมูลพัน และหลักการบริหารจัดการประมงเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากกลุ่มสัตว์น้ำประเภทอยู่คร่อมเขตและอพยพย้ายถิ่นไกลอย่างยั่งยืนในระยะยาว ทั้งนี้ เพื่อให้มีความร่วมมือเพิ่มขึ้นระหว่างประเทศที่ทำการประมง รวมทั้ง RFMOs ในการปฏิบัติตามมาตรการที่ได้ตกลงกันในภูมิภาคเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลาม

6. ไทยต้องเสริมสร้างศักยภาพขีดความสามารถขององค์กรที่รับผิดชอบในกิจกรรมนี้ ให้มีความสามารถประเมินสถานภาพของประชากรฉลามภายในเขตน่านน้ำของไทย รวมทั้งสามารถศึกษาผลกระทบจากระบบนิเวศที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องมาจากการประมง มลภาวะ และการเปลี่ยนแปลงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยงานวิจัยเหล่านี้ควรเป็นไปตามมาตรฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุดอันเป็นที่ยอมรับ โดยข้อมูลที่ได้จากการวิจัยและการติดตามตรวจสอบนี้ควรจะวิเคราะห์โดยเร็วและเผยแพร่ผลการศึกษาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ในการนี้ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ การฝึกอบรม อาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เพื่อใช้ในการตรวจสอบ การวิจัย และการบริหารจัดการทรัพยากรฉลาม ซึ่งมีความเป็นไปได้ที่จำเป็นต้องเพิ่มทรัพยากรมนุษย์และงบประมาณแก่ผู้ทำการวิจัย และผู้บริหารจัดการฉลามให้เพียงพอในการปรับปรุงการอนุรักษ์และการบริหารจัดการด้วย

โดยเหตุนี้ กรมประมงและกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งซึ่งมีภารกิจเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำควรทำงานกันอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ร่วมประสานงานดำเนินการจัดทำมาตรการอนุรักษ์ในระยะยาวและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรผลอย่างยั่งยืน โดยอาศัยกรอบกฎหมาย และองค์กรตามที่เหมาะสม ซึ่งมาตรการอนุรักษ์และบริหารจัดการนี้ควรตั้งอยู่บนหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุดที่มีอยู่ และควรกำหนดขึ้นเพื่อให้มั่นใจได้ถึงความยั่งยืนของทรัพยากรผลในระยะยาว

7. ต้องจัดฝึกอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานในการติดตามตรวจสอบการประมงผล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และต้องมีการฝึกอบรมในระหว่างการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง สำหรับหลักสูตรในการฝึกอบรมและการประชุมเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ นั้น ควรมุ่งเป้าหมายไปที่ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับโครงการเก็บข้อมูลทางการประมงในระดับต่าง ๆ และควรเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เข้าร่วมฝึกอบรมหรือการประชุมนี้ควรจะไปถึงชาวประมง ผู้เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ควบคุมงานนักวิจัย นักปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ซึ่งทำหน้าที่ประมวลผลข้อมูล และผู้มีหน้าที่ตัดสินใจในแผนนี้

สิ่งที่ช่วยทำให้การดำเนินงานนี้มีประสิทธิภาพ ควรจะจัดทำโครงสร้างความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการประมงร่วมกัน รวมทั้งผู้กำหนดนโยบายและนักวิชาการประมง ผู้สนับสนุนด้านทุนจากนอกองค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นตัวแทนของชุมชนที่สนใจ การฝึกอบรมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งเช่นกัน ซึ่งองค์กรที่สามารถให้การสนับสนุนในการจัดฝึกอบรมคือ SEAFDEC

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

FAO ได้จัดทำ IPOA-Sharks ขึ้นในปี พ.ศ. 2541 และได้รับการรับรองจาก COFI ในปี พ.ศ. 2542 วัตถุประสงค์ของ IPOA-Sharks เพื่อมุ่งให้ประเทศสมาชิกต่าง ๆ หันมาให้ความสนใจอนุรักษ์ทรัพยากรปลาค้างคาว และให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรปลาค้างคาวอย่างยั่งยืน เพื่อป้องกันการสูญพันธุ์เนื่องจากปลาค้างคาวเป็นสัตว์น้ำที่มีผลผลิตตามธรรมชาติในอัตราที่ต่ำ มีการเจริญเติบโตช้า ตั้งท้องนาน และให้ลูกจำนวนน้อย ทำให้จำนวนประชากรที่จะเข้ามาทดแทนตามธรรมชาติได้ไม่ทัน

แม้ประเทศไทยจะได้รับการรับรอง IPOA-Sharks มาแต่แรกในฐานะที่เป็นสมาชิกของ FAO แต่ไทยยังคงมีการนำเข้าและส่งออกผลิตภัณฑ์จากปลาค้างคาวอยู่ ทั้งคนไทยเองก็นิยมบริโภคหูฉลามกันมาก จึงนิยมใช้ในงานเลี้ยงต่าง ๆ แต่ถึงเวลาที่ประเทศไทยควรตระหนักว่าต่อไปเรื่องนี้อาจสร้างปัญหาให้กับไทยได้เช่นเดียวกับเรื่อง IUU เนื่องจากในปัจจุบันมีประเทศที่นำเข้าสินค้าอาหารทะเลหลายประเทศ อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ซึ่งได้จัดทำแผนฉลามระดับชาติแล้ว มีการออกกฎหมายห้ามจำหน่ายหูฉลาม และมีหลายประเทศเชื่อว่าปลาค้างคาวส่วนใหญ่ได้มาจากการทำประมงแบบ IUU จึงอาจเป็นเหตุนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้าสินค้าสัตว์น้ำของไทยได้ ไทยจึงควรเตรียมตัวตั้งรับกับปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยควรเร่งจัดทำแผนฉลามให้เสร็จโดยเร็ว เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายประมงแห่งชาติขอความเห็นชอบ ก่อนจะนำไปเสนอต่อ FAO ตามที่ได้เคยตกลงไว้ อันเป็นการประกาศว่าประเทศไทยมิได้นิ่งนอนใจกับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรปลาค้างคาว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

อนึ่ง กรมประมงควรสนับสนุนการจัดทำร่างแผนฉลามฉบับใหม่ขึ้นมาโดยร่วมจัดทำกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สมาคมการประมงแห่งประเทศไทย สมาคมการประมงนอกน่านน้ำ และศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAFDEC)

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ประเทศไทยยังขาดงานวิจัยด้านอนุกรมวิธานของปลาค้างคาว ปลากระเบน งานวิจัยทางอนุกรมวิธานจะช่วยจำแนกชนิดปลาค้างคาว ปลากระเบน หรือปลาค้างคาวอ้อนชนิดอื่น ๆ จำแนกโครงสร้างประชากร ดังนั้น กรมประมงจำเป็นต้องเพิ่มพูนความรู้ให้กับนักอนุกรมวิธานที่มีอยู่แล้ว และสร้างบุคลากรด้านอนุกรมวิธานรุ่นใหม่ขึ้นมาอย่างเร่งด่วน ด้วยความรู้ด้านอนุกรมวิธานนี้เป็นเรื่องจำเป็นที่สำคัญเป็นลำดับแรก หากทำการวิจัยและมีการจำแนกชนิดผิดไปตั้งแต่เริ่มต้น การดำเนินการขั้นตอนต่อไปย่อมต้องเกิดความผิดพลาด นำไปสู่การแปรผลผิดพลาด ทำให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้การสร้างนักวิจัยด้านอนุกรมวิธานควรคำนึงถึงวิธีการจำแนกชนิดโดยวิธีการจำแนกลักษณะตามรหัสพันธุกรรมด้วย เนื่องจากปลาค้างคาวอ้อนที่ถูกตัดแยกชิ้นส่วนแล้วทำให้ยากต่อการจำแนกด้วยวิธีปกติ

2. ควรจัดทำ “โครงการจัดการทรัพยากรประมงฉลามแบบมีส่วนร่วม” และ “โครงการปกป้องและฟื้นฟูแหล่งอยู่อาศัยของสัตว์น้ำ” โดยมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐบาลทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น

ภาคเอกชน ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง ชาวประมงทั้งพาณิชย์และพื้นบ้าน รวมทั้ง NGOs และ SEAFDEC เข้ามาร่วมกันดำเนินโครงการ เพื่อให้เกิดผลในการบริหารจัดการทรัพยากรฉลามอย่างยั่งยืน และให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป

3. ไทยควรเร่งจัดทำแผนฉลามขึ้น และนำเสนอต่อ FAO อันเป็นการแสดงความรับผิดชอบเพื่อรองรับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ เนื่องจากจะเกี่ยวข้องกับปัญหาการทำประมง IUU ซึ่งเป็นภัยคุกคามประชากรปลาดาว อันจะนำไปสู่การถูกกีดกันทางการค้าหากพบว่าผลผลิตสัตว์น้ำที่ได้จากการทำประมงนั้นมีปลาดาวติดมาด้วย

4. ควรจัดทำกรอบโครงสร้างในการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรฉลาม โดยบูรณาการร่วมกันระหว่างกรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายตามการแบ่งส่วนราชการ เพื่อให้การอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรปลาดาวสามารถดำเนินการได้อย่างประสบผลสำเร็จ มีความยั่งยืน

5. ปริมาณการจับปลาดาวและปลากะเบนในช่วง 15 ปี (พ.ศ. 2542-2556) นั้นชัดเจนว่ามีปริมาณน้อยมากจน catch ไม่มีความหมาย (ดูตารางที่ 1) แต่มีความสำคัญในด้านองค์ประกอบของระบบนิเวศ เพราะฉลามเป็น Apex predator (รองจากมนุษย์) หากพิจารณาอย่างคร่าว ๆ จะเห็นว่าปริมาณการจับมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ จนเหลือเพียง 1 ใน 4 โดยไม่จำเป็นต้องดูค่า MSY ดังนั้นความจำเป็นที่ต้องจำกัดการจับ (พลอยจับได้หรือแม่โดยบังเอิญ) จึงควรเกิดขึ้น แต่การจำกัดปริมาณการจับนั้นทำได้ยากเพราะเป็น incidental catch (จับโดยบังเอิญ) ซึ่งหากชาวประมงตระหนักรู้ความจำเป็นนี้และให้ความร่วมมือโดยโยนทิ้งน้ำไปทันที ฉลามก็จะอยู่รอดอีกมาก แต่หากยังเป็นที่ต้องการและขายได้ (เช่น ครีบต่าง ๆ) ชาวประมงก็คงไม่ทิ้งแน่ ๆ ฉะนั้น ทางออกของเรื่องนี้ คือ การควบคุมตลาด หมายรวมถึงการขายสด การแปรรูป การนำเข้า และการส่งออกทั้งห่วงโซ่การผลิต

6. ควรมีการประสานงานในการเก็บรวบรวมสารนิเทศเกี่ยวกับประชากรฉลามที่ข้ามพรมแดนอยู่คร่อมเขต อพยพย้ายถิ่นไกล หรืออยู่ในเขตทะเลหลวง โดยให้ SEAFDEC เป็นองค์กรทำหน้าที่ในการประสานงานในภูมิภาคอาเซียน

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ดร. วีระวัฒน์ หงสกุล อดีตเจ้าหน้าที่ประมงอาวุโสของ FAO ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เอกสารและให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้า และขอขอบคุณ คุณรัตนาวลี พูลสวัสดิ์ คุณทรงพล เดชเสนห์ คุณทัตพล กระจ่างดารา ที่เอื้อเฟื้อเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า ทำให้เอกสารวิจัยเรื่องนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. 2544. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2542. เอกสารฉบับที่ 5/2544. ฝ่ายสถิติและ
สารสนเทศการประมง. กองเศรษฐกิจการประมง. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2545. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543. เอกสารฉบับที่ 5/2545. ฝ่ายสถิติและ
สารสนเทศการประมง. กองเศรษฐกิจการประมง. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2547ก. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2544. เอกสารฉบับที่ 15/2547. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2547ข. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2545. เอกสารฉบับที่ 30/2547. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2548. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2546. เอกสารฉบับที่ 10/2548. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2549. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2547. เอกสารฉบับที่ 4/2549. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง” กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2550. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2548. เอกสารฉบับที่ 6/2550. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2551. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2549. เอกสารฉบับที่ 4/2551. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2552. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2550. เอกสารฉบับที่ 6/2552. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2553. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551. เอกสารฉบับที่ 8/2553. ศูนย์สารสนเทศ.
กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.

- _____. 2554. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2552. เอกสารฉบับที่ 5/2554. ศูนย์สารสนเทศ. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2555. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2553. เอกสารฉบับที่ 12/2555. ศูนย์สารสนเทศ. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2556. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2554. เอกสารฉบับที่ 9/2554. ศูนย์สารสนเทศ. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2557. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2555. เอกสารฉบับที่ 12/2557. ศูนย์สารสนเทศ. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 32.
- _____. 2557. รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการความร่วมมือระหว่างกรมประมง และโครงการจัดการระบบนิเวศขนาดใหญ่ในอ่าวเบงกอล (BOBLME). ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลฝั่งอันดามัน (ภูเก็ต). สถาบันวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีประมงทะเล. สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 39 หน้า.
- _____. 2558. สถิติการประมงแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2556. เอกสารฉบับที่ 11/2558. ศูนย์สารสนเทศ. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. หน้า 35.
- _____. 2558. การพัฒนาสถิติการประมงของประเทศไทย. http://www.fisheries.go.th/it-stat/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=2. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. 2557. หมู่เกาะสิมิลัน สำนักอุทยานแห่งชาติ สถาบันนวัตกรรมอุทยานแห่งชาติและพื้นที่คุ้มครอง
- กฎกระทรวง กำหนดให้สัตว์ป่าบางชนิดเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2546. (2546, 1 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 120 ตอนที่ 74ก.
- คมชัดลึก. 2553. ฟ็องบริษัทอาหารทะเล 2.6 หมื่นล้าน ฆ่าฉลามเกือบ 3 แสนตัวขายเอเชีย. ฉบับวันพุธที่ 4 สิงหาคม 2553.
- เดลินิวส์. 2556. นำร่องปล่อยฉลามกลับบ้าน เพิ่มปลาฉลามในระบบนิเวศ – หลากเรื่องราว. วันพุธที่ 7 สิงหาคม 2556.
- ทัศนพล กระจ่างดารา, เสาวมล ภูติกา, รัตนาวลี พูลสวัสดิ์, สมชาย วิบูลพันธ์, เริงชัย สุจิตโตสกุล และ รั้งสรรค์ ฉายากุล. 2549. ปลาฉลามที่พบในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง. สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล. กรมประมง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. เอกสารวิชาการฉบับที่ 17/2549. 99 หน้า.
- ทัศนพล กระจ่างดารา. 2557. ปลาฉลามและปลากระเบนที่พบใหม่ในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียงในช่วงปี 2547 - 2557. วารสารการประมง 67(1): 9-20.
- ไทยรัฐ. 2551. ฉ่าฉลามหมดไปกว่าครึ่งทะเลเพราะจับกินหูและตัวกันอย่างไม่อื่น. ฉบับวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2551.
- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2543. เรื่อง ห้ามทำการประมงปลาฉลามวาฬ. ประกาศ ณ วันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2543.

- ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2556. เรื่อง กำหนดชนิดสัตว์ป่าและซากของสัตว์ป่าที่ห้ามนำเข้าหรือส่งออก. (2556, 30 กรกฎาคม) ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 130 ตอนพิเศษ 90 ง หน้า 27.
- ประกาศจังหวัดสมุทรสงคราม. 2553. เรื่อง ห้ามทำการประมงปลากระเบนเจ้าพระยา หรือปลากระเบนราหูในเขตท้องที่จังหวัดสมุทรสงคราม. ประกาศ ณ วันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2553.
- ผู้จัดการออนไลน์. 2556. “สวิสไฮเติ้ล เลอ คองคอร์ด” ถอดहुฬลามออกจากเมนู. 18 กุมภาพันธ์ 2556.
<http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID.> สืบค้น 1 มิถุนายน 2558
- มติชน. 2546. เอ็นจีโอ-ส.ว. อัด ‘हुฬลาม’ เชื่อมไมตรีทำลายสัตว์หายาก-จัดการท่องเที่ยว. ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2546.
- มติชน. 2553. ฮาวายแบนहुฬลาม. ฉบับวันที่ 2 มิถุนายน 2553.
- ระเบียบกรมประมง. 2547. ว่าด้วยการยื่นคำขอและการออกหนังสือรับรองชนิดสัตว์น้ำที่มีได้อยู่ในบัญชีทำอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศซึ่งชนิดของสัตว์ป่าและพืชป่าที่กำลังจะสูญพันธุ์ (CITES). ประกาศ ณ วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2547.
- วรารพร ดีชุม. 2552. ชนิดและชีววิทยาบางประการของปลาฉลามและกระเบนที่ทำเทียบเรือประมงฝั่งอ่าวไทยและอันดามัน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสัตวศาสตร์. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 163 หน้า.
- ศูนย์วิจัยทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ระนอง). 2555. พื้นที่สงวนชีวมณฑลคืออะไร. <http://www.dmcg.go.th/rmc1/?p=36>. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2557. Ramsar Site. http://www.onep.go.th/library/index.php?option=com_content&view=article&id=29:ramsar-site&catid=22:2012-03-12-02-54-55&Itemid=31. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- สำนักงาน FAO ประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก. 2542. จรรยาบรรณในการทำประมงอย่างรับผิดชอบ. องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติประจำภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก. 43 หน้า.
- สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล. 2557 (รอกการจัดพิมพ์). สถานภาพปลาฉลามของประเทศไทย ปี 2554 - 2555. รายงานผลทางวิชาการ. สำนักวิจัยและพัฒนาประมงทะเล, กรมประมง. 76 หน้า.
- อนุวัฒน์ นทีวัฒนา และ อมรา ชื่นพันธุ์. 2545. การประมงปลาฉลามของประเทศไทย. ใน ฉลาม! International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks and the Shark Fisheries of Thailand. FAO Regional Office for Asia and the Pacific. RAP Publication 2002/28. 104 หน้า.
- Anonymous. 1997. Discussion paper pursuant to CITES Resolution CONF.9.17: An overview of the impacts on the biological status of sharks. In ‘Tenth Meeting of the Conference of the Parties’, p. 1-75. Harare, Zimbabwe. 9-20 June 1997.
- Australian Marine Conservation Society. 2015. Shark Finning. <http://www.marineconservation.org.au/pages/shark-finning.html>. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.

- FAO. 2002. แผนปฏิบัติการสากลเพื่อการอนุรักษ์และการบริหารจัดการฉลาม. ใน ฉลาม! International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks and the Shark Fisheries of Thailand. FAO Regional Office for Asia and the Pacific. RAP Publication 2002/28. 9 pp.
- FAO. 2012. Review of the Implementation of the International Plan of Action for the Conservation and Management of Sharks. FAO Fisheries and Aquaculture Circular No. 1076 FIRF/C1076 (En). ISSN 2070-6065. p. 29 of 131.
- FAO. 2014. The State of World Fisheries and Aquaculture 2014. Rome. 223 pp. ISBN 978-92-5-108275-1.
- FAO. 2015. National and Regional Plans of Action. <http://www.fao.org/fishery/topic/18123/en>. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- IOTC. 2015a. Status of Development and Implementation of National Plans of Action (NPOA) for Sharks and Seabirds and Implementation of the FAO Guidelines to Reduce Marine Turtle Mortality in Fishing Operations. <http://www.iotc.org/science/table-progress-implementing-npoa-sharks-npoa-seabirds-and-fao-guide>. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- IOTC. 2015b. Resolution 05/05 concerning the Conservation of Sharks caught in association with Fisheries managed by IOTC. <http://www.iotc.org/cmm/resolution-0505-concerning-sharks-caught>. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.
- Krajangdara, T. 2014. Sharks and rays in Thailand. The Country Report. Department of Fisheries, THAILAND. 11 pp. Present at The regional workshop for key Asian shark fishing and trading States was held in Xiamen, China from 13 to 15 May 2014.
- Mongkolprasit, S. 1977. A check list of cartilaginous fishes (Subclass *Selachii*) found in Thai-waters and adjacent areas. Notes From Faculty of Fisheries Kasetsart University, Bangkok, 9(8): 1-3.
- NOAA. 2015. Draft Principles for Determining Species At Risk of IUU Fishing and Seafood Fraud. BILLING CODE 3510-22-P. http://www.nmfs.noaa.gov/ia/iuu/at_risk_iuu_notice.pdf. สืบค้น 20 สิงหาคม 2558
- United Nations. 1995. Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks. United Nations Conference on Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks. Sixth session. New York. 24 July-4 August 1995. http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/fish_stocks_agreement/CONF164_37htm. สืบค้น 1 มิถุนายน 2558.

ภาคผนวกที่ 1 บัญชีรายชื่อชนิดปลาฉลามที่พบในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง (Krajangdara, 2014)

Family	No.	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
1) Squatinidae	1	ฉลามนางฟ้า	Angle shark	<i>Squatina</i> sp.	-	-
2) Squalidae	2	ฉลามหนามยาว	Piked dogfish	<i>Squalus acanthias</i> Linnaeu, 1758	-	VU
	3	ฉลามหลังหนาม, ฉลามแมว	Shortnose spurdog	<i>S. megalops</i> (Macleay ,1881)	++	DD
	4	ฉลามหลังหนาม	Shortspine spurdog	<i>S. mitsukurii</i> Jordan & Snyder, 1903	+	DD
	5	ฉลามท้องดำ	Velvet belly lantern shark	<i>Etmopterus spinax</i> (Linnaeus, 1758)	-	LC
3) Hexanchidae	6	ฉลามปากจิ้งจก	Sharppnose sevengill shark	<i>Hepttranchias perlo</i> (Bonnaterre, 1788)	+	NT
4) Heterodontidae	7	ฉลามหน้าวัวลาย	Zebra bullhead shark	<i>Heterodontus zebra</i> (Gray, 1831)	+	LC
5) Orectolobidae	8	ฉลามกบญี่ปุ่น	Japanese wobbegong	<i>Orectolobus cf. japonicus</i> Regan, 1906	+	-
	9	ฉลามปากหนวด	Indonesian wobbegong	<i>O. leptolineatus</i> Last, Pogonoski & White, 2010	+	NT
6) Hemiscylliidae	10	ฉลามกบ, ฉลามหิน	Grey bamboo shark	<i>Chilocyllium griseum</i> (Muller & Henle, 1838)	+++	NT
	11	ฉลามกบ, ฉลามหิน	Indonesian bamboo shark	<i>C. hasselti</i> Bleeker, 1852	+	NT
	12	ฉลามลาย, ฉลามเสือ, ฉลามหิน	Slender bamboo shark	<i>C. indicum</i> (Gmelin, 1789)	+	NT
	13	ฉลามกบลายเสือน้ำตาล	Whitespotted bamboo shark	<i>C. plagiosum</i> (Bannet t, 1830)	+	NT
	14	ฉลามกบ, ฉลามหิน	Brownbanded bamboo shark	<i>C. punctatum</i> Muller & Henle, 1838	+++	NT
7) Ginglymostomatidae	15	ฉลามซีเซา	Tawny nurse shark	<i>Nebrius ferrugineus</i> (Lesson, 1831)	++	VU
8) Stegostomatidae	16	ฉลามเสือดำ, เสือทะเล	Zebra shark	<i>Stegostoma fasciatum</i> (Hermann, 1783)	++	VU
9) Rhincodontidae	17	ฉลามวาฬ	Whale shark	<i>Rhincodon typus</i> Smith, 1828	+	VU
10) Odontaspidae	18	ฉลามทราย	Sand tiger shark	<i>Carcharias taurus</i> Rafinesque, 1810	-	VU
11) Megachasmidae	19	ฉลามปากกว้าง	Megamouth shark	<i>Megachasma pelagios</i> Taylor, Compangno & Struhsaker, 1983	-	DD
12) Alopiidae	20	ฉลามหางยาว	Pelagic thresher	<i>Alopias pelagicus</i> Nakamura, 1935	++	VU
	21	ฉลามหางยาวหน้าหนู	Bigeye thresher	<i>A. superciliosus</i> (Lowe, 1841)	++	VU
	22	ฉลามหางยาว, ฉลามสีน้ำเงิน	Thresher shark	<i>A. vulpinus</i> (Bonnaterre, 1788)	+	VU

ภาคผนวกที่ 1 (ต่อ)

Family	No	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
13) Lamnidae	23	ฉลามปากหมา,ฉลามมาโก	Shortfin mako	<i>Isurus oxyrinchus</i> Rafinesque, 1810	+	VU
14) Scyliorhinidae	24	ฉลามกบลายหินอ่อน	Marbled catshark	<i>Atelomycterus marmoratus</i> (Bennett, 1830)	+	VU
	25	ฉลามเขี้ยว ,ฉลามหนู	Bristly catshark	<i>Bythaelurus hispidus</i> (Alcock, 1891)	-	DD
	26	ฉลามกบจุดน้ำตาล,ฉลามกระ	Brown spotted catshark	<i>Halaelurus buergeri</i> (Muller & Henle, 1838)	+	DD
15) Proscylliidae	27	ฉลามแมวจุด,ลายเมฆ	Finback catshark	<i>Procyllium magnificum</i> Last & Vongpanich, 2004	+	NE
16) Triakidae	28	ฉลามหมาจูดขาว	White-spotted hound shark	<i>Mustelus sp. B</i> (Western form)	+	-
	29	ฉลามหมา	Starspotted smooth-hound shark	<i>M. manaza</i> Bleeker, 1854	+	DD
	30	ฉลามหมา	Arabian smooth-hound shark	<i>M. mosis</i> Hemprich & Ehrenberg,1899	+	DD
	31	ฉลามหมาตาโต	Bigeye hound shark	<i>Iago omanensis</i> (Norman, 1939)	+	LC
17) Hemigaleidae	32	ฉลามหนู	Hooktooth shark	<i>Chaenogaleus macrostoma</i> (Bleeker,1852)	+	VU
	33	ฉลามหนู,ชายกรวย	Sicklefin weasel shark	<i>Hemigaleus microstoma</i> Bleeker,1852	++	VU
	34	ฉลามหนู	Snaggletooth shark	<i>Hemipristis elongata</i> (Klunzinger,1871)	++	VU
	35	ฉลามหนู	Straight-tooth weasel shark	<i>Paragaleus tengi</i> (Chen,1963)	+	DD
18) Carcharhinidae	36	ฉลามหูขาว,ฉลามปลายครีบน้ำขาว	Silvertip shark	<i>Carcharhinus albimarginatus</i> (Ruppell, 1837)	++	NT
	37	ฉลามจมูกโต	Bignose shark	<i>C. altimus</i> (Springer, 1950)	+	DD
	38	ฉลามหูดำ	Graceful shark	<i>C. amblyrhynchoides</i> (Whitley, 1934)	++	NT
	39	ฉลามครีบน้ำดำใหญ่ , จ้าวมัน	Grey reef shark	<i>C. amblyrhynchos</i> (Bleeker ,1856)	++	NT
	40	ฉลามตาเล็ก	Pigeye shark	<i>C. amboinensis</i> (Muller & Henle, 1839)	++	DD
	41	ฉลามครีบน้ำดำ	Copper shark	<i>C. brachyurus</i> (Gunther, 1870)	++	NT
	42	ฉลามหูดำ	Spinner shark	<i>C. brevipinna</i> (Muller&Henle, 1839)	++	NT
	43	ฉลามหนู,ชายกรวย	Whitecheek shark	<i>C. dussumieri</i> (Muller & Henle, 1839)	++	NT
	44	ฉลามเทา	Silky shark	<i>C. falciformis</i> (Muller& Henle, 1839)	++	NT

Family	No	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
18) Carcharhinidae (ต่อ)	45	ฉลามหัวบาตร	Bull shark	<i>C. leucas</i> (Muller & Henle, 1839)	++	NT
	46	ฉลามหูดำเล็ก, ฉลามครีบดำเล็ก	Blacktip shark	<i>C. limbatus</i> (Muller & Henle, 1839)	++	NT
	47	ฉลามครีบยาว, ฉลามครีบต่าง	Oceanic whitetip shark	<i>C. longimanus</i> (Poey, 1861)	-	VU
	48	ฉลามหูดำ	Blacktip reef shark	<i>C. melanopterus</i> (Quoy & Gaimard, 1824)	++	NT
	49	ฉลามเทา	Dusky shark	<i>C. obscurus</i> (LeSueur, 1818)	+	VU
	50	ฉลามกระโดงสูง	Sandbar shark	<i>C. plumbeus</i> (Nardo, 1827)	+	VU
	51	ฉลามหนู, ขายกรวย	Blackspot shark	<i>C. sealei</i> (Pietschmann, 1913)	+	NT
	52	ฉลามหูดำ, ฉลามครีบดำ	Spottail shark	<i>C. sorrah</i> (Muller & Henle, 1839)	+++	NT
	53	ฉลามเสือ, ตะเพียนทอง	Tiger Shark	<i>Galeocerdo cuvier</i> (Peron & LeSueur, 1822)	++	NT
	54	ฉลามหนู, ฉลามน้ำจืด	River Shark	<i>Glyphis sp.</i>	+	-
	55	ฉลามตาฉีก	Sliteye shark	<i>Loxodon macrorhinus</i> Muller & Henle, 1839	++	LC
	56	ฉลามครีบโค้ง	Sicklefin lemon shark	<i>Negaprion acutidens</i> (Ruppell, 1837)	+	VU
	57	ฉลามหนูหัวแหลม	Milk shark	<i>Rhizoprionodon acutus</i> (Ruppell, 1837)	++	LC
	58	ฉลามหนูหัวแหลม, ฉลามหนูเทา	Grey sharpnose shark	<i>R. oligolinx</i> Springer, 1964	+	LC
	59	ฉลามหนูหัวแหลม	Spadenose shark	<i>Scoliodon laticaudus</i> Muller & Henle, 1838	++	NT
	60	ฉลามครีบขาว	Whitetip reef shark	<i>Triaenodon obesus</i> (Ruppell, 1837)	++	NT
19) Sphyrnidae	61	ฉลามหัวค้อนยาว	Winghead shark	<i>Eusphyrus blochii</i> (Cuvier, 1816)	-	NT
	62	ฉลามหัวค้อนสีน้ำเงิน, อ้ายแบ้	Scalloped hammerhead shark	<i>Sphyrna lewini</i> (Griffith & Smith, 1834)	++	EN
	63	ฉลามหัวค้อนใหญ่	Great hammerhead shark	<i>S. mokarran</i> (Ruppell, 1837)	+	EN
	64	ฉลามหัวค้อน	Smooth hammerhead shark	<i>S. zygaena</i> (Linnaeus, 1758)	-	VU

สถานภาพ (Status) ของปลาฉลามจากการสำรวจ

+++ พบมาก (จำนวนมากและพบเป็นประจำ; dominant)

+ พบน้อย (นาน ๆ พบ; rare)

++ พบทั่วไป แต่ไม่มาก (พบเป็นประจำ; normal)

- ไม่พบ (มีเพียงรายงาน; only recorded)

ภาคผนวกที่ 2 บัญชีรายชื่อชนิดปลากระเบนที่พบในน่านน้ำไทยและน่านน้ำใกล้เคียง (Krajangdara, 2014)

Family	No.	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
1) Pristidae	1	ฉนากปากแหลม	Point sawfish	<i>Anoxypristis cuspidata</i> (Latham, 1794)	-	CR
	2	ฉนากยักษ์	Large tooth sawfish	<i>Pristis pristis</i> (Linnaeus, 1758)	-	CR
	3	ฉนากฟันเล็ก	Small tooth sawfish	<i>P. pectinata</i> Latham, 1794	-	CR
	4	ฉนากเขียว	Green sawfish	<i>P. zijsron</i> bleeker, 1851	-	CR
2) Rhinidae	5	โรนัน, กระเบนท้องน้ำ	Bowmouth guitarfish	<i>Rhina ancylostoma</i> Bloch & Schneider, 1801	++	VU
	6	โรนันจุดขาว	Whitespotted wedgefish	<i>Rhynchobatus australiae</i> Whitley, 1939	++	VU
	7	โรนันจุดขาว	Smooth nose wedgefish	<i>R. laevis</i> (Bloch & Schneider, 1801)	++	VU
	8	โรนันจุดขาวลาย	Broadnose wedgefish	<i>R. springeri</i> Compagno & Last, 2010	+	VU
3) Rhinobatidae	9	โรนันเม็ด ,อิมุด ,อิมุด	Granulated guitarfish	<i>Glaucostegus granulatus</i> (Cuvier, 1829)	+	VU
	10	โรนันหัวใสยักษ์	Thailand granulated guitarfish	<i>G.cf. granulatus</i> (Cuvier, 1829)	+	-
	11	โรนันหัวจิ้งจก,อิมุด,อิมุด	Clubnose guitarfish	<i>G. thouin</i> (Lacepede, 1798)	+	VU
	12	โรนันจมูกกว้าง	Widenose guitarfish	<i>Rhinobatos obtusus</i> Muller & Henle, 1841	+	VU
	13	โรนันหัวใสจุดขาว	Spotted guitarfish	<i>R. punctifer</i> Compagno & Randall, 1987	+	DD
	14	โรนันหัวใส ,โรนันปุ่ม	Brown guitarfish	<i>R. schlegelii</i> Muller & Henle, 1841	++	DD
	15	โรนันเม็ด	Granulated shovelnose ray	<i>R. ligonifer</i> (Cantor, 1849)	-	-
4) Narcinidae	16	กระเบนไฟฟ้าน้ำตาล	Brown numbfish	<i>Narcine brunnea</i> Annandale, 1909	+	NE
	17	กระเบนไฟฟ้าอินเดีย	Largespotted numbfish	<i>N. indica</i> Henle, 1834	+	DD
	18	กระเบนไฟฟ้าจุดเข้ม	Darkfinned numbfish	<i>N. maculata</i> (shaw, 1804)	+	DD
	19	กระเบนไฟฟ้าจุดเล็ก	Tonkin numbfish	<i>N. prodorsalis</i> Bessednov, 1966	+	DD
	20	กระเบนไฟฟ้าจุดดำ	Blackspotted numbfish	<i>N. timlei</i> (Bloch & Schneider, 1801)	+	DD
5) Narkidae	21	กระเบนไฟฟ้าหางจุด ,ปลาเสียว	Spottail sleeper ray	<i>Narke dipterygia</i> (Bloch & Schneider, 1801)	+	DD
	22	กระเบนไฟฟ้าหลังเรียบ	Finless sleeper ray	<i>Temera hardwicki</i> Gray, 1831	+	VU
6) Rajidae	23	กระเบนไฟฟ้าหลังหนามจุด	Sulu sea skate	<i>Okamejei jensena</i> Last & Lim, 2010	+	NE

ภาคผนวกที่ 2 (ต่อ)

Family	No.	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
7) Dasyatidae	24	กระเบนหางหว่าย	Whip stingray	<i>Dasyatis akajei</i> (Muller & Henle, 1841)	++	NT
	25	กระเบนหางสั้น	Short tail stingray	<i>D. brevicaudata</i> (Hutton, 1875)	+	LC
	26	กระเบนลาว	Maekong freshwater stingray	<i>D. laosensis</i> Roberts & karnasuta, 1987	+	EN
	27	กระเบนตาเล็ก	Smalleye stingray	<i>D. microps</i> (Annandale, 1908)	+	DD
	28	กระเบนทางหนาม	Cow stingray	<i>D. ushieii</i> (Jordan & Hubbs, 1925)	+	DD
	29	กระเบนปากแหลม	Sharpnose stingray	<i>D. zugei</i> (Muller & Henle, 1841)	+++	NT
	30	กระเบนขาว	Whiptail stingray	<i>Himantura bleekeri</i> (Blyth, 1860)	++	NE
	31	กระเบนเจ้าพระยา	Giant freshwater stingray	<i>H. chaophraya</i> Monkolprasit & Roberts, 1990	++	VU
	32	กระเบนลายดอกไม้	Pink whipray	<i>H. fai</i> Jordan & Seale, 1906	+	LC
	33	กระเบนแมลงวัน, กระเบนวัว	Whitespotted whip ray	<i>H. gerrardi</i> (Gray, 1851)	+++	VU
	34	กระเบนจุดขาว	Mangrove whip ray	<i>H. granulata</i> (Macleay, 1883)	+	NT
	35	กระเบน ,กระเบนปากแหลม	Scaly whip ray	<i>H. imbricata</i> (Bloch & Schneider, 1801)	+++	DD
	36	กระเบน	Golden whip ray	<i>H. jenkinsii</i> (Annandale, 1909)	++	LC
	37	กระเบนแม่กลอง	Maeklong whipray	<i>H. kittipongi</i> Vidthayanon & Roberts, 2005	+	EN
	38	กระเบนน้ำจืดลาย	Marbled freshwater whip ray	<i>H. kremphi</i> (Chabanaud, 1923)	++	NE
	39	กระเบนน้ำจืด	Longnose marble whip ray	<i>H. oxyrhynchus</i> (Sauvage, 1878)	++	EN
	40	กระเบนบัว	Round whip ray	<i>H. pastinacoides</i> (Bleeker, 1852)	+	VU
	41	กระเบนน้ำจืดขาว	White -edge freshwater whip ray	<i>H. signifer</i> Compagno & Roberts, 1982	++	EN
	42	กระเบนจุดดำ	Black-spotted whipray	<i>H. toshi</i> Whitley, 1939	+	LC
	43	กระเบนจมูกขาว	Whitenose whip ray	<i>H. uarnacoides</i> (Bleeker, 1852)	++	VU
	44	กระเบนลายเสื่อเล็ก	Reticulate whip ray	<i>H. uarnak</i> (Forsskal, 1775)	++	VU
	45	กระเบนลายเสื่อใหญ่	Leopard whip ray	<i>H. undulata</i> (Bleeker, 1852)	++	VU
	46	กระเบนตุ๊กตา ,กระเบน	Dwarf whip ray	<i>H. walga</i> (Muller & Henle, 1841)	+++	NT
	47	กระเบนจมูกโต,กระเบนจุดฟ้า	Bluespotted stingray	<i>Neotrygon kuhlii</i> (Muller & Henle, 1841)	+++	DD

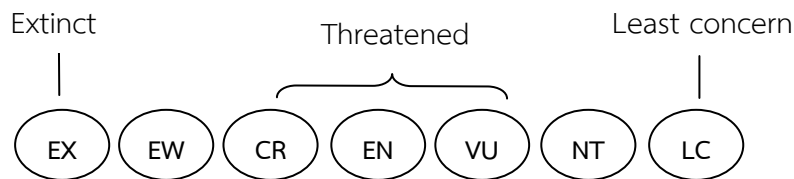
ภาคผนวกที่ 2 (ต่อ)

Family	No.	Thai name	English Common name	Scientific name	Status	IUCN Red list
7) Dasyatidae (ต่อ)	48	กระเบนพริกไทย	Peppered maskray	<i>N. cf. picta</i> Last & White, 2008	+	LC
	49	กระเบนธง	Cowtail stingray	<i>Pastinachus atrus</i> (Macleay, 1883)	+	NE
	50	กระเบนธง	Cowtail stingray	<i>P. sephen</i> (Forsskal, 1775)	++	DD
	51	กระเบนดำ	Pelagic stingray	<i>Pteroplatytrygon violancea</i> (Bonaparte, 1832)	+	LC
	52	กระเบนทอง ,กระเบนหิน	Ribbontail stingray	<i>Taeniura lymma</i> (Forsskal, 1775)	++	NT
	53	กระเบนตกกระ	Round ribbontail ray	<i>T. meyeri</i> Muller & Henle, 1841	+	VU
	54	กระเบนใบขนุน	Porcupine ray	<i>Urogymnus asperrimus</i> (Bloch & Schneider, 1801)	+	VU
8) Gymnuridae	55	กระเบนผีเสื้อญี่ปุ่น	Japanese butterfly ray	<i>Gymnura japonica</i> (Temminck & Schlegel, 1850)	+	DD
	56	กระเบนผีเสื้อเผือก	Smooth butterfly ray	<i>G. micura</i> (Bloch & Schneider, 1801)	++	DD
	57	กระเบนผีเสื้อหางยาว	Longtail butterfly ray	<i>G. poecilura</i> (Shaw, 1804)	++	NT
	58	กระเบนผีเสื้อ, อ้ายเปี้ยก	Tentacled butterfly ray	<i>G. tentaculata</i> (Muller & Henle, 1841)	-	DD
	59	กระเบนผีเสื้อหางลาย	Zonetail butterfly ray	<i>G. zonura</i> (Bleeker, 1852)	++	VU
9) Myliobatidae	60	กระเบนค้ำคาว	Spotted eagle ray	<i>Aetobatus narinari</i> (Euphrasen, 1790)	++	NT
	61	กระเบนนกปีกแหลม	Ocellated eagle ray	<i>A. ocellatus</i> (Kuhl, 1823)	++	NE
	62	กระเบนนกจุดขาว	Mottled eagle ray	<i>Aetomylaeus maculatus</i> (Gray, 1834)	+	EN
	63	กระเบนนก	Ocellate eagle ray	<i>A. milvus</i> (Muller & Henle, 1841)	-	NE
	64	กระเบนนกบั้ง	Banded eagle ray	<i>A. nichofii</i> (Bloch & Schneider, 1801)	+	VU
	65	กระเบนนกกรางกระแสด	Ornate eagle ray	<i>A. vespertilio</i> (Bleeker, 1852)	+	EN
10) Rhinopteridae	66	กระเบนจมูกวัว , ยี่สน	Flapnose ray	<i>Rhinoptera javanica</i> Muller & Henle, 1841	+	VU
	67	กระเบนจมูกวัว	Indain cow-nose ray	<i>R. sewell</i> Misra, 1946	-	-
11) Mobulidae	68	กระเบนราหูเขายาว	Longhorned mobula	<i>Mobula eregoodootenkee</i> (Bleeker, 1852)	+	NT
	69	กระเบนราหูหางหนาม	Spinetail devil ray	<i>M. japonica</i> (Muller & Henle, 1841)	+	NT
	70	กระเบนราหูครีบน้ำเงิน	Shortfin devil ray	<i>M. kuhlii</i> (Muller & Henle, 1841)	+	DD
	71	กระเบนราหู	Smoothtail devil ray	<i>M. thurstoni</i> (Lloyd, 1908)	+	NT

สถานภาพ (Status) ของปลาฉลามจากการสำรวจ

- +++ พบมาก (จำนวนมากและพบเป็นประจำ; dominant)
- ++ พบทั่วไป แต่ไม่มาก (พบเป็นประจำ; normal)
- + พบน้อย (นาน ๆ พบ; rare)
- ไม่พบ (มีเพียงรายงาน; only recorded)

IUCN Red list

CR – Critically endangered species คือ ชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง

EN – Endangered species คือ ชนิดพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์

VU – Vulnerable species คือ ชนิดพันธุ์ที่มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์

NT – Near Threatened คือ ชนิดพันธุ์ที่กำลังถูกคุกคามอาจมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ในอนาคต

LC – Least Concern คือ ชนิดพันธุ์ที่มีความกังวลน้อยที่สุด โดยยังไม่มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์

DD – Data Deficient คือ ชนิดพันธุ์ที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ

NE – Not Evaluated คือ ชนิดพันธุ์ที่ยังไม่มีการประเมิน

No data คือ ชนิดพันธุ์ที่ยังไม่มีข้อมูล หรือยังระบุชนิดได้ไม่ชัดเจน